EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Laupäeval, 11. märtsil 1972

Nr. 19 (3707) 14. aastakäik

Inglise parlamendiliige:

BRITI VALITSUS OMASTAS BALTI RIIKIDE VARAD

LONDON (EPL) — Briti parlamendiliige kolonel Sir Tufton Beamish, tuntud Balti rahvaste sõber, öiendas Londoni ajalehes "Observer" üht ajalehe lugemislisas ilmunud artiklit, mis puudutas Balti kulda ja mis oli pealkirjastatud "Kui palju tsaar teile võlgneb?" ja milles uatorid Charlotte ja Denis Plimmer jätavad mulje, nagu oleks Inglismaal hoiul olnud vene vana riigikuld. Sir Tufton Beamish rõhutab, et mainitud Inglise Pangas hoiustatud väärtused ei kuulunud ei Briti valitsusele, ei inglastele, kel oli nõudmisi Venemaa vastu ega ka N. Liidule.

Inglismaale hoiule usaldatud kuld koosnes peamiselt perekonna päriväärtesemeist, laulatussõrmustest jne., millised vabanenud Balti riigid pärast Esimest maailmasõda oma maadelt kokku korjasid, et garanteerida oma uusi vääringuid kullahoiustega Inglise Pangas, ütleb Sir Tufton.

Kui Teine maailmasõda oli ähvardamas, nõudsid Balti riikide keskpangad, et Inglise Pank viiks nende deponeeritud kullatagavarad Euroopast välja, et nad ei satuks sõjatsooni. Inglise Pank oli tulnud nõudmisele vastu ja garanteeris kulla rahvusvahelise kindlustamistega.

— Pärast Teist maailmasõda, vastu liitlaste proteste, Eesti, Läti ja Leedu jäid N. Liidu haardesse — Inglismaa on pidevalt ja õieti keeldunud tunnustamast neid annektsioone.

Järg. lhk. 11

BALTI küsimus kajastus jälle USA kongressil

WASHINGTON (VES) — Eesti ja teiste Balti riikide küsimus on Kongressi liikmetel ilmselt südamel eriti president Richard Nixoni Moskva-sõidu ja aasta-paari pärast toimuva Euroopa julgeoleku konverentsi pärast. Juba aegsasti enne Leedu ja sellele mõne päeva pärast järgnevat Eesti aastapäeva oli Balti riikide küsimus Esindajatekojas korduvalt kõne all. Kümnetes sõnavõttudes rõhutatakse ameerika rahvaesindajate poolt, et valitsus ei ole midagi teinud Kongressi mõlema koja poolt ühel häälel vastu võetud 416, n.n. Balti resolutsiooni rakendamiseks.

Seymour Halpern, Esindajatekoja liige New York-Queensist võttis 7. veebr. pikemalt sõna Eesti, Läti ja Leedu kui "unustatud riikide" kohta ja rõhutas, et nende N. Liitu inkorporeerimise mittetunnustamine USA poolt ei ole seni parandanud nende riikide olukorda

John E. Hunt, Esindajatekoja liige New Jerseyst, esitas 8. veebr. uuesti tema varem sisse antud resolutsiooni Balti riikide küsimuses ja tõi pikemalt esile rahvaesindaja Edward J. Derwinski poolt UN-is esitatud nõudmisi Balti riikide iseseisvuse taastamiseks.

Peter W. Rodino, Jr., Esindajatekoja liige New Jerseyst, tõi 9.veebr. seoses N. Vene kujutavkunsti näitusega Washingtonis, D.C. ette Eesti, Läti ja Leedu rahvaste vastupanu vene mõjule kunstis ja kõigile elualadel.

Rahvaesindaja Rodino võttis sõna ka Eesti Vabariigi aastapäeval, väljendades usku eesti rahva võitluse edukusse okupantide rõhumise vastu.

Esindajatekojas võtsid E.V. aastapäeva puhul veel sõna:

Edward J. Derwinski, Illinois, andes ülevaate Eesti uuemast ajaloost ja kirjeldades N. Vene vägivaldset sissetungi Eestisse ja praegust surevalitsust Eestis.

James J. Howard, New Jersey,esitas uuesti H. Con. 416 teksti võtmiseks Kongressi Protokolli, et juhtida

Järg. lhk. 11

Mäepuurija Ilmar Mardla (vasakul) demonstreerib oma leiutist, aparaati, mis elimineerib puurimistel tekkivat kivitolmu ja hoiab seega ära silikoosikohtu. Statens Vägverk on tellinud aparaati 1,5 miljoni krooni eest, tellimusi on saabunud ka Norrast, Soomest, Inglismaalt, Kanadast, USA-st ja mujalt.

Eesti NSV Teaduslik Raamatukogu A Teaduste Akadeemia

Eep 205

LEERI pärast VANGI

NEW YORK (VES) — Okup.Leedus olid kohtu all lastele leeriõpetuse andmise-pärast kaks preestrit, Prienai preester J. Zdebskis ning preester Bubnis. Zdebskis arreteeriti 16. augustil ja tema asi oli arutusel Kaunase kohtus 11. novembril.

Protsessi ajaks kogunes Preinaist, umbes 50 km Kaunasest, linna ligi 500 inimest, demonstreerides kohtuhoone ees ja nõudes oma preestri vabastamist, kes pole rikkunud põhiseadusega lubatud korda, usuvabadust.

Preester Zdebskis esinenud kohtus pikema kõnega, milles ta tähelepanu juhtis võimude seaduserikkumistele. Kohus karistas preestrit 1-aastase vangistusega. Kuigi kohtusse ei pääsenud igaüks, on leitud võimalus tema kaitseköne täielikuks ülesmärkimiseks ja saatmiseks läände. Selle avaldas leheküljelises pikkuses Brooklynis ilmuv leedukeelne "Darbinikas".

Ka preester Bubnis sai aasta vangistust lastele leeriõpetuse andmise pärast.

Epp Lohk ja Valdek Jürisoo pälvisid oma rollikäsitlusega kiitust.

USA-leht: "Kiri on autentne"

NEW YORK (VES) — 17 läti kommunisti kiri, mille avaldamise lõpetas VES oma eelmises numbris, leidis kokkuvõttena avaldamise ühe veeru ulatuses ka New York Times'i 27. veebruari numbris. Leht tõi välja iseloomustavamad kohad, mis annavad ülevaate raskustest ja suurtest ohtudest,millised kaasunud Balti rahvaste eksistentsile N. Vene okupatsiooni ja Kremli diktaatorlitekliki ning nende kohapealsete käsilaste rahvaste hävitamise poliitika tõttu.

Huvitav on märkida, et N.Y. Times, tuues ära artikli sellest, kirjutab, et Ühendriikide valitsuse analüüsijad on ka uurinud eelmärgitud 17 läti kommunisti kirja ning teatavad, et nad ei kahtle selle autentsuses ja et kiri on kooskõlas nende andmetega, mis välisministeeriumil olid juba varemalt olemas rahvuslike tendentside kohta Lätis.

NY Times lisab veel, et kirja kogu ulatuses andis üle N. Venesse Ameerika Hääl.

Noorte tegelaste' edu esietendusel St. E. Teatris

Stockholmi Eesti Teatril oli nädalavahetusel premjäär August Mälgu uudisnäidendiga "Valgus sinu kätes", mille autor 1963 kirjutas rootsi keeles raadiokuuldemänguna ja mille nüüd "eestindas" ja lavale seadis Lensi Rõmmer.

August Mälk oli ise esietendusel pühapäeva õhtul ABF-hoone teatrisaalis ja tema võimistele draamakirjanikuna andis publik tunnustuse soojade aplausidega tema lavalekutsumiel. EPL teatriarvustaja Eduard Reining konstateerib esitatus sisemist pinget ja põnevustiki: "Valgus sinu kätes" on tihedalt kirjutatud teos, mida kannab idamaiselt saatusele alistumise filosoofia..." Arvustaja tõstab eriliselt esile Epp Lohki ja Valdek Jürisoo rollitõlgitsusi — teatrijärelkasv näitab ennast parimast küljest (Vaata lk. 9).

Rida eestlasi võistles kaasa Vasa-loppetil

Tänavusest "Vasaloppetist", maratonsuusatamisest Säleni ja Mora vahel, võttis möödunud pühapäeval osa 7900 suusatajat, kellest kaks surid südamerabandusse. Finishi saabus võistlejaist 7424.

Vaprate maratonsuusatajate hulgas oli jõudu proovimas ka eestlasi, kelledest finishi saabusid 493-ndana I. Luks Norrköpingist (7.27.28), 820-ndana U. Tihane Ludvikast (7.25,59), 841-ndana J. Link Söderhamnist (7.27.28), 962-sena S. Liiv Storvikist (7.33,40), 1557-mes J. Saarela Gimost (7.56,55), 2264-as H. Põldme Södertäljest (8.18,22) ja 3937-mes Paul Kanarbik Stockholmist (9.09.34).

Võrdluseks võib märkida, et esikohale tulnud kohalik suusataja Lars-Arne Bölling läbis maa 5 tunni ja 35 minuti ja 19 sekundiga, teiseks tuli venelane Vedenin, kes vedas suurema osa võistlusest ajaga 5.40.03 ja kolmandaks soomlane Pauli Siittonen ajaga 5.41,56. Temperatuur oli 0 kraadi ümber.

EPL *11. märtsil 1972*

Finantseerimine

Korduvalt on konstateeritud, et eesti asja finantseerimine on muutunud pöördvõrdeliselt raskemaks ühenduses eestlaste üldise majandusliku kandepinna tugevnemisega. Kes võiks näiteks praegu ette kujutada, et me ise peaksime ülal oma kooli, nagu see sliiski esimese kümne aasta jooksul Stockholmis toimus vanemate ja ühiskonna eneseohverdamise näol. Onneks on siin rõik appi tulnud, kuigi siiani mitte veel soovitud, muude koolidega samaväärses ulatuses. Üldiselt on paljudes sektorites ühiskondlikud rahad riigi- ja omavalitsuse fondidest aidanud lahendada meie probleeme kultuurilise iseotsegevuse ja hariduse ning noorsootöö vajadusi. Kuna igasugused riiklikud subventsioonid sellel maal on loomulikud, siis ongi eestlaste püüdlused üha rohkem suundunud sellise aluse hankimisele oma rahvuslikes eluavaldustes. Kuid nagu koolidegi puhul, ei ole eestlased rahvusgrupina veel saavutanud täit samavõrdsust ja üheõiguslust, kuigi asjad liiguvad (väga pikkamisi) suurema mõistmise poole. Rootsi on olnud väga kaua tugevalt homogeense koosseisuga rahvastikuliselt ja pearahvusel on raske harjuda olukorraga, et on tekkinud uusi rahvusgruppe ning pealegi oma n ö u d m i s t e g a. Mõne päeva eest toimunud TV "kvällsöppetil" ilmnes, et isegi nooremas generatsioonis on nendes probleemides v a n a mõtlemist ja eks viita sellele ka immigrantidevastaste lendlehtede levitamine. Kuid ometi ei saa ütelda, et nii eestlastele kui teistele pole vastu tuldud teatud määral ja ka seda, et neid probleeme katsutakse kuidagiviisi päevakorralt kõrvaldada. Vastupidi — nende küsimuste selgitamiseks on käima pandud parlamentaarne uurimiskomisjon, milline kogub andmeid ja kelle kätte koonduvad kõik esitatud toetuspalvedki ootama asjade selgitamist — ükskõik kui pakilised abivajadused olekski. See aga tähendab kõigile ootamist. Nii kaua kui suudetakse teatud tegevusi elus hoida ilma abita. Kui sellega toime ei tulda, siis on see iga rahvusgrupi või vähemuse enda siseasi.

See kehtib loomulikult ka eestlaste kohta, kes on paljudest teistest gruppidest ette jõudnud, kuna meie olime esimesed, kes Rootsi rahulikku ühiskonda sõjasündmuste survel sisse tungisime ja küllalt jõudu omasime oma rahvusliku ühiskonna käimapanekuks ilma suurema välisabita. Sel ajal ei olnud mingit sisserännu organiseerimise ja toetamise aparatuuri, vaid ainult provisooriumid sõjapõgenike aitamiseks, ilma ei keegi oleks pikemalt mõtelnud, mis nendest edasi saab. Peeti loomulikuks assimileerumist. Seisukoht, mis on revideerimisel alles nüüd. Vahepeal on eestlased sellesse ühiskonda tugevalt juuri ajanud ja sisse elanud ning peavad kodanikena ja maksumaksjatena loomulikuks, et ka nende kultuurilisi püüdlusi üldises korras toetatakse. Mis aga ei osutu nii lihtsaks. Ja ooteajal, mil "utredningute" veskid jahvatavad, kerkib hädavajadusi ikka ja jälle oma rahvusliku elu sektorite käigus hoidmiseks, mida veel riik ei toeta. Invandrarutredningu laudadele on kogunenud teatavasti terve hulk eestlastegi palveid, mis aga ei hõlma veelgi olulisemaid sektoreid nagu seda on eestikeelse kirjasõna alal hoidmine. Teame ju, et kirjastustegevus juba kaua aega enam ei ole üha suureneva-tes kuludes ja vähenevas ostjaskonnas mingi kadetsemisväärne "äri" — siin võib juba ühe ainsa teose negatiivne müügitulemus tähendada tunduvaid puudujääke ja ohtu kogu tegevusele, s.t. ohtu ka ilukirjanduslikule produktsioonile looval poolel. Ja siis oli alles äsja tegemist ka ajakirjanduse probleemidega. Presstõdsnämnd leidis ootamatu esildise käsitlemisel, et eestlaste päevaajakirjandus ei mahu üldisse toetusraami "kuna sel ei ole samu raskusi". Tõepoolest, raskused ei ole mitte ainult samad, vaid suuremad ja selle ees pigistab asutus silmad kinni. Ja nii on juba need kaks sektorit — kirjandus ja ajakirjandus — ikkagi jäänud meie oma probleemiks, eeskätt finantseerimisprobleemiks. Lahendusteks on loomulikult probleemi mõistmisel mitte mingi armuandide andmine, vaid t a r b i m i n e, s.o. raamatu ja ajalehe tellimine ja ostmine. Kui rootsi ühiskonna majandus- ja maksukriisi näit. vähenevad vähemusajakirjanduse võimalused kuulutuste saamiseks, siis "auku" saab katta vaid sellega; et ka need, kel ei ole ühel või teisel põhjusel ajalehte käinud, nüüd selle tellijaks hakkavad, et saavutada tugevamat sidet oma ühiskonnaga ja knaasa aidata ühe hädavajaliku sektori käigus pidamisele. Sektori, millele toetab kogu ühiskondlik tegevus ja aktiivsus, side omavahel.

Eesti asi on meile kõigile ühine, vaatamata maailmavaatelistele erinevustele ja gruppidele. Peame neid sektoreid, mis kõigile on olulised, eriliselt tähele panema. Sest võõrastele, kes riigi abi otsustavad, on otsustav, kui suur on meie oma huvi ja kui tugev on koondumine ja t a h e oma asja hellitada.

KLA

Kominform II

Idast tulevad teated, et Moskva on plaanitsemas uut Kominformi, koostöökeskust ja juhtimistsentraali maailma kommunistlikele parteidele. Eelmine Kominform töötas aastatel 1947—1956 eeskätt Stalini tööriistana oma eesmärkide saavutamisel ja mille likvideeris Hrushtshov. Kaugem "sugulane" sellele asutusele oli Komintern, mis eksisteeris 1921—1945 otsese organina maailmarevolutsiooni poole püüdlemisel komparteide ja ametiühingute kaudu. Likvideerimine oli Stalini zhestiks läänerõikide suunas, et alustada n.n. koeksistentsi-poliitikat, millega ta tegelikult laiendas oma sõjaaegseid vallutusi tublisti lääne suunas.

Moskva "liinid" lääne kommunistlikesse parteidesse ei ole pärast Stalinit olnud nii tugevad kui Kominterni ja Kominformi ajal, mistõttu on esinenud otseseid lahkarvamisi, nagu see selgeimini väljendus Tshehhoslovakkia invasiooni ajal. Olles ohje tõmmanud pingumale Venemaal, on tekkinud tarvidus neid oma kätte saada ka väljaspool. Seda eriti halvenenud vahekordade taustal Pekingiga, kes avalikult ideoloogiliselt rivaalitseb kõikjal kommunistlikes liikumistes väljaspool Venemaad. Kominformi uuestisünd seob loomulikult esijoones Varssavi-pakti maad, milliste hulgas Rumeenia on osutanud tõrksust. Vaja on nende maade lojaalsuse tugevdamisega ja nii teed tasandada ka puhtlääneliste komparteide juhtimisele asumiseks niisamuti, kui see toimus Stalini perioodil.

VÄLISKOMMENTAAR

AJALOOLINE NÄDAL

President Nixon nimetas oma külaskäiku Hiinasse nädalaks, mis muutis maailma. See on õige, aga külaskäigu lõpul avaldatud kommünikeest nähtub, et seejuures muutus ameerika välispolitika rohkem kui hiina oma. Kommünikee jätab igatahes mulje, et president Nixoni külalakutsumine sai võimalikuks, kuna hiinlased olid veendunud, et ameeriklased olid valmis tagasi tõmbuma Aasiast, nii kagu-aastia mandrilt kui Formoosa saarelt. Külaskäigu lõppkommünikee jaguneb sisuliselt kolme ossa. Esmalt tuuakse läbirääkimistel avaldatud ameerika seisukohad. Nõnda üteldakse, et USA "toetab individuaalset vabadust ja sotsiaalset edenemist kõikidele maailma rahvastele, vabadena surveavaldusest väljast ja vahelesegamisest". Ühendriigid kriipsutavad alla, et Indohiina rahvas peab ise määrama oma saatust ilma interventsioonita väljast" ja "näevad ette ameerika vägede lõplikku tagasitõmbamist sellest piirkonnast vastavalt iga rahva enesemääramissoovile Indchiinas". Ühendriigid säilitavad oma tihedad sidemed Korea vabariigiga" ja "peavad ülimalt tähtseks oma sõbralikke sidemeid Jaapaniga".

Kommünikee teine osa on pühendatud Hiina seisukohtadele. Seal üteldakse tähtsama tõekspidamisena: "Kõik rahvad, suured ja väikesed, peavad olema võrdsed. Suured natsioonid ei tohi vaevata väikesi ja tugevad ei tohi piinata nõrku. Hiina ei hakka kunagi suurvõimuks ja tõrjuba hegemoorlat ning võimupoliitikat igasugusel kujul". Edasi üteldakse, et Hiina toetab kõiki rõhutud rahvaid ja nende võitlust vabaduse pärast ning et kõikidel rahvastel on õigus valida oma sotsiaalset süsteemi vastavalt oma soovile. Kõik võõrad väed peavad lahkuma nendelt maadelt, sest rõhutud rahvastel on õigus iseseisvusele, suveräänsusele ja territoriaalsele puutumatusele ning vastu panna väljastitulevale agressioonile, vahelesegamisele, kontrollile ja öönestusele. Seepärast toetab Hiina ka Vietnami, Laose ja Kambodzha rahvaste taotlusi ning Põhja-Korea ettepanekut Korea rahulikuks ühendamiseks.

Kommünikee kolmandas osas tuuakse Hiina-Ameerika delegatsioonide ühine avaldus. Selles märgitakse, et kuigi mõlemate maade riigikord ja välispolitika on lahkumineved, on pooled ükemeelsed selles, et kõik mead, vaatamata nende sotsiaalsele süsteemile, peavad oma suhetes kinni pidama põhimõttest respekteerida kõikide riikide suveräänsust ja territoriaalset integriteeti, hoiduda agressioonist teiste riikide vastu ja vahelesegamisest nende siseasjadesse. Mõlemad pooled on ühtlasi arvamisel, et oleks vastuolus maailma rahvaste huvidega, kui iga suurem maa sõlmib mõne teisega salajase kokkuleppe teiste maade vastu või et suuremad maad jaotavad maailma omavahelisteks huvipiirkondadeks.

Järgnevalt arutasid mõlemad pooled lähemalt lahkumineküid Hiina ja USA vahel. Hiina arvates on Taiwani küsimus see, mis peamiselt takistab suhete normaliseerimist Hiina ja Ühendriikide vahel. Pekingi valitsus on seisukohal, et ainult tema esindab Hiinat, kuna Taiwan on ainult hiina provints, mis ammust aega kuulub emamaa külge. Järelikult peab kõik ameerika väed ja sõjaväelised seadmed Taiwanilt tagasi tõmmatama. Ameerika poolelt seletati sel puhul: Ühendriigid mõõnavad, et kõikide hiinlaste arvates mõlemal pool Taiwani lahte on ainult üksainus Hiina ning et Taiwan on osa Hiinast. USA on üksnes huvitatud sellest, et Taiwani küsimus, leiaks rahuliku lahenduse hiin'aste eneste vahel. Seda silmas pidades on USA põhimõttelise't valmis oma vägesid ja sõjaväelisi seadmeid Taiwanilt ära viima. Tagasitõmbumine toimub järkjärgult ja vastavalt sellele, kuidas pinevus antud piirkonnas kahaneb.

Lõpuks avaldavad mõlemad pooled lootust, et külaskäigu kestel saavutatud edusammud avavad uusi eelduisi ühendusteks mõlemate maade vahel. Pooled arvavad, et kasuks hiina ja ameerika rahvaste huvidele, vaid aitab ühtlasi kaasa pinevuse vähendamisele Aasias ja mujal maailmas. Nõnda kõlab lühidalt kokkuvõetuna kommünikee läbirääkimistest ühe nädala jooksul. See oli igatahes ajalooline nädal, mis tõotab mõjutada otsakorda maailmas, kuigi eelalgu on tegemist rohkem sõnade kui tegudega.

A.K.

M. Juhkam kiriklikul nõupidamisel

Martin Juhkam

Stockholmi Matteuse koguduse saaliis pidas kirikuminister Alva Myrdal "Collegium pastorum" (õpetajate kolleegium) arutluskoosolekut ainel "Kristlik kirik tänapäeva ühiskonnas".

See moodustas palvenädala lõpuürituse ja rootsi kiriku ajakiri "Vår kyrka" pühendab sellele rohket tähelepanu. Minister mõõnis, et ühiskond ei saa kunagi rahuldada üksiku indiviidi sisemise vajadusi. See jääb kiriku ülesandeks.

Collegium pastorumist võttis osa ka teiste kirikute vaimulikke. Kutsutute hulgas oli ka siinse soome ortodokskiriku eestlasest vaimulik Martin Juhkam, kellele artiklis on osutatud tähelepanu pildiga ja märkides, et ta oma sõnavõtus eriliselt välja astus Rootsis nüüd asuvate ortodoksusuliste eest, kelle arv ulatub üle 50.000-le, kuid kel puuduvad kirikud, vaimulikud, sotsiaalsed ja majandusliklkud võimalused. Ta leidnud, et riik ja riigikirik peaksid siin keasa aitama.

Tahate laulda EP laulupeol?

Torontos, Kanadas käesoleva aasta suvel teostuvate Eesti Päevade üritustele sarjas on ka laulupidu, millele koguneb lauljaid ja koore üle-ameerikalises ulatuses. Et võimaldada ka väljaspoolt Kanadat saabuvatele lauluhuvilistele aktiivset osavõttu laulupeost, selleks on laulupidu korraldava toimkonna poolt saadetud Eesti Lauljaskonna Rootsis juhatusele laulupeo üldkoori laulude noote. Kuna laulude enamus on varemalt tuntud lauljatele, ei peaks nende meelde tuletamine tekitama raskusi. Lauluhuvilisi, kes siirduvad Torontosse Eesti Päevadele ja kes soovivad üldkooris kaasa laulda ning vajavad noote, võivad nende saamiseks pöörduda ELR juhatusliikme Joh. Äro poole aadressil: Prästgatan 56, — 602 30 Norrköping või telefoniliselt 011/18 39 20.

Teater läheb ringreisile

August Mälgu näidend "Valgus Sinu kätes", mille esietendus toimus Stockholmis pühapäeval. 5. märtsil, saab kättesaadavaks eestlaskonnale ka teistes keskustes. Nii toimuvad etendused alljärgnevates kohtades alljärgnevatel aegadel:

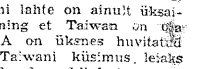
Göteborgis laupäeval, 18. märtsil kell 19 Lundby koolimaja aulas,

Borásis pühapäeval, 19. märtsil kell 15 Engelbrektiskolas,

Norrköpingis laupäeval, 25. märtsil kell 19 Flickskola aulas Repslagaregatanil ja

Eskilstunas pühapäeval, 26. märtsil kell 14 Folkets Husis. Lavastus: Lensi Rõmmer, assistent: Elo Rähn, dekoratsioonid: Ao Vaks, kostüümid: Aivi Tõnissoo, valgustus ja heli: Hillar Loor. Kastegevad: Lensi Rõmmer, Epp Lohk-Sundström, Edmar Kuus ja Valdek Jürisoo.

● **Inglismaalt sõitis USA-see tagasi keeleteadlane prof. Ilse Lehiste, kes mõnda aega teostas uuriumisi Essexi ülikooli juures. Sealt on ta külalisloengutele sõitnud Saksamaa ja Hollandi ülikoolide kutsel ning m.h. pidas ta ka loenguid Stockholmi ülikoolis ja Kuninglikus Tehnikaülikoolis. Ta uurib praegu inimese keelemehhanismi funktsioneerimist elektromüorgraafia abil, mis annab võitmatuse kõnelemishäste impulsside jälgimiseks.**

STOCKHOLM

Leitu mälestusnäitus

Varalahkunud silmapaistva eesti akvarellisti Silvia Leitu mälestusnäitus toimub Stockholmis, Välis-Eesti galeriis 10. kuni 23. märtsini. Väljapaneku peamise osa moodustavad Rootsi-perioodil loodud figuraalkompositsioonid, mis pärinevad erakogudest. Peale selle on näitusel välja pandud Silvia Leitu värvilist litograafiat ning tööskitse jõulukaartidele, rahvarõiva motiividele ja raamatute illustratsioonidele.

Mälestus-kunstinäitus, Tullportsg. 174 (T-peatus Hornstull, keskming väljapääs Bergsuncsområdet) on avatud äripäevil 9-17, laupäeviti 10-14. Tel. 08/84 09 55.

STOCKHOLM

E. Lenderi gümn.

endiste õpilaste kokkutulek toimub neljapäeval, 23. märtsil kell 17 Eesti Majas. Osavõtust palutakse teatada Ellen Kõllile — tel 48 01 43.

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 76-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 147:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 53:-
Kuu ..... kr. 15:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1972

Kohalik elu

UPPSALA

Teatrietendus

Stockholmi Eesti Teatri lavastuses etendub August Mälgu näidend "Valgus sinu kätes" laupäeval, 11. märtsil kl. 15 Celsiusekooli aulas, Björkgatan 8, buss 18 kesklinnast, peatus Björkgatan. Pääsmed saadaval kohapeal. Kõik on teretulnud!

STOCKHOLM

Ühisabi naisring

Esmaspäeval, 13. märtsil kell 19 on Eesti Majas fil. kand. Laine Liivrand'i loeng diapositiividega teemal "Taevas ja põrgu põhjamaade keskaegses kirikukunstis". Kõik loengust huvitatud on teretulnud. Osavõtt tasuta.

Naisringi tegevuskava eelmises teates oli viga: omavaheline koosviibimine on 16. mail ja traditsiooniline pealelõunakohvi loteriiga 22. oktoobril Eesti Majas.

STOCKHOLM

Hoogne kevadpidu

Juba kell 14.00 pühapäeval, 19. märtsil avatakse väravad Bohusgatan 24/26 Stockholmi Eesti algkooli kevadpeoks. Sel hetkel alustavad tegevust kohvik ja einelaud, mille varustamiseks esmaklassilises kvaliteedis on hõrgutisi küpsetanud ja valmistanud õpilaste emad. Sama! ajal läheb kõiku loterii rikkalike ja väärtuslike võitudega. Kell 15.30 algab kavaline osa. Kooli õpilased esitavad laule ja deklamatsioone. Ning siis avaneb eesriie uueks lasteteatri suurlavastuseks, kus esitatakse Ao Vaksi selleks puhuks eriti kirjutatud ja lavastatud tore noortetükk "Meie tsirkus". Esinevad klounid, fakiirid vööramaa loomad ürgmetsade kuningatar ja paljud teised huvitavad tegelased Roman Väli poolt valmistatud nägusate lavapiltide taustal. Pärast tants ja ringmängud sellel "säravate silmade kevadpeol". Pääsmed täiskasvanuile rikkaliku kava eest ainult kr. 10:- isikult, õpilastele väljaspoolt kooli kr. 2:-. Võtke kaasa oma pere mudilased, et nad näeksid imesid, mis sellel peol näidatakse. Neid imesid on sada ja iga ime on isesugune. Tulge selleke kevadpeole, mis ei kordu. Ja te ei kahetse. Peale selle olete toetanud eesti kooli ja uut tõusvat eestlaste põlvkonda. Fanfaarid puhuvad teie auks "Teretulemast".

GÖTEBORG

Esinduse Üldkogu peakoosolek ja kirjandus-muusikaline õhtu

Esinduse Göteborgi Üldkogu aastapeakoosolek toimub pühapäeval, 26. märtsil algusega kell 15 Eesti Maja saalis. Päevakorras: 1. Koosoleku rakendamine. 2. Tegevus- ja majandusaruanne, 3. Tegevuskava ja eelarve, 4. Valimised, 5. Koosolekul tekkinud küsimused.

Algusega kell 17 toimub samas kirjandus-muusikaline õhtu, mille korraldavad koostöös Esinduse Üldkogu ja Eesti Maja Klubi.

Kirjandusõhtu on pühendatud Fr. Tuglase loomingule. Kaastegevad: sõnalises osas — Liidia Saarman (interpretatsioon) ja Arvi Moor (Tuglase loomingu vaatlus), muusikalises osas — Hilja Ivalo (sopran), Helju Broberg ja Toomas Tartu (duett) ja Siim Broberg (klaverisaade).

Brandti populaarsus on praegu kaheldav

BONN — Wickerti opinnooniuurimise instituut teostas 346 linnas ja asulas uurimuse, kuidas "keskmine" läänesakslane hääletaks pärast Liidupäevas toimunud "idadebatti". Selgus, et kui valimised toimuksid nüüd, saaks Brandt liiga, kuna 50

UUDISEID... LÜHIDALT

prots. küsitletuist hääletaksid CDU/CSU/ erakondadele. 44 protsenti. pooldasid valitsusparteid ja kõigest 3 prots. FDP-d. Motivatsioonidena nimetati, et "juhtkond on halb," et "valitsus on liiga ebakindel" ja alles kolmandaks tauniti Brandti idapoliitikat.

BONN — Need, kes kõige rohkem mõistavad hukka sotsiaaldemokraatide idapoliitikat, on muidugi sakslased endiselt idaaladelt. See tähendab, piirkondadest, mis praegu on Poola ja N. Liidu valduses. Otseselt on Sovjetiga liidetud kunagise Ostpreusseni põhjaosa, kuhu muuhulgas kuulub sadamalinn Kaliningrad (end. Königsberg). Idapoliitikat taunivad ka sudeedisakslased, kellede kunagised asustusalad endiselt paiknevad Tshehhi territooriumil. "Väljaaetute" silmis on Brandt reetur suurimas skaalas, kusjuures märgitakse, et "mingisugust odavat leppimist ei soovita ja et praegusi piire ei saa tunnustada". Pärast söda saabus BRD-sse umbes 4,5 miljonit sakslast mitmesugustest Saksa idaprovintsidest. Eriti vanem generatsioon nõuab endise ägedusega, et kunagisi Suur-Saksa piire aastast 1937 tuleb taastada. Nooremad on aga üldiselt ükskõiksed.

MELBOURNE — Kuulus Kreeka helilooja Mikis Teodorakis on välja astunud kommunistlikust parteist, kusjuures ta loodab, et Kreekas moodustatakse uutlaadi vasakpoolne liikumine. Teodorakis on olnud 30 aastat kompartei liige, kuid nüüd märgib ta, et ta polevat parteiga üldse rahul. "Praegu huvitab mind ainult, kuidas kreeka rahvale oleks võimalik anda suuremat vabadust, rohkem õnne ja rikkust", ütleb helilooja. Theodorakis vangistati 1967, mil sõjaväelaste hunta võttis võimu üle. Ta vabastati kolm aastat hiljem, misjärele ta lahkus maalt.

MOSKVA — Viktor Fainberg ja Vladimir Borisov, kes vangistati Moskva Punasel Väljakul 1968, kui nad protesteerisid N. Liidu invasiooni vastu Tshehhis, on sellest ajast peale viibinud vaimuhaiglais. Alguses Leningradis, kuid nüüd teatavad nende sõbrad, et alles hiljuti toimus üleviimine Serbski instituuti Moskvas. Sääl kontrollitavat nende "bingelist seisundit" veel kolm kuud. Leningradi vaimuhaiglas panid Fainberg ja Borisov toime ka näljastreigi, mis aga ebaõnnestus, kuna neid haiglapersonali poolt toideti sunniviisil. Fainberg sooritas ka enesetapukatse pärast seda, kui teda oli "ravitud" mingisuguse depressioonisüstiga.

LONDON — Inglismaa ehitab Iisraelile kaks allveelaeva, teatab ajaleht Daily Express. See omakorda tähendab seda, et neli aastat kehtinud relvamüügi keeld Iisraelile tühistub. Inglased leiavad, et kuna näiteks USA müüb Iisraelile relvi, oleks kategooriline keeldumine rumalus, lähtudes juba majanduslikest seisukohtadest.

Meeste juuksed taas lühemaks

EDMONTON ● Edmontonis leidis aset rahvusvaheliste meesjuuksurite konverents. Konverentsi juhataja, meesjuuksur Alfred Werosta, andis sel puhul ajalehtedele jutuajamise, kus ta nentis, et meeste juustemood on nüüd põhiliselt muutunud.

Pikad juuksed, lehvivad lokid ja pikad habemed on lõplikult moepildist väljas. Meeste juuste pikkus uue moe järele on 5 sentimeetrit. Pöskhabe ja üldse pikk habe ei ole enam moes, küll aga väike hästikorrastatud lõuahabe.

Rogersi raport: Sidemed Sovjetiga ja Hiinaga tähtsad

WASHINGTON — Ameerika väliminister Rogers esitas oma igaaastase välispoliitilise raportdi. Selles konstateeritakse, et praegusel momendil on USA sidemed N. Liiduga tähtsuse poolest esikohal, kuigi äsjaalustatud suhtlemine Hiinaga on otsustava tähtsusega maailmarahule scl sajandil.

Rogers hoiatab N. Liitu hankimast endale eeliseid pingete arvel, mis esinevad maailma erinevates osades, kuid üldiselt on ameerika välisministri toon tulevikuväljavaadete osas optimistlik. Ta andis N. Liidule tunnustuse möödunud aastal toimunud läbirääkimiste eest, mis puudutasid Berliini. Ka muus osas leiab Rogers, et pinge mõlema super-võimu vahel on üldiselt vähenenud.

— Seevastu aga ei saa öelda, et N. Liit on olnud eriti tagasihoidlik Kagu-Aasias. Samuti pole venelased teinud katseid luua rahu Indo-Hiinas ja nende käitumine Lähis-Idas on parimal juhul olnud "segase väärtusega", nendib Rogers.

Vietnami kohta märgib USA välisminister, et USA igal juhul jätkab protsessi, mis näeb ette ameeriklaste sõjast osavõtu täielikku eliminneerimist. Ent sellega veel ei lõpe USA vastutus ja tõenäoliselt on ka tulevikus vajalik aidata militaarselt Indo-Hiina aladel paiknevaid riike nende võitluses vaenlase vastu, kes saab oma varustuse Moskvalt ja Pekingilt.

600 leheküljelises aastaraportdis leiab Rogers üldiselt, et USA välispoliitika on olnud möödunud aasta vältel edukas. Ka aastaks 1972 on väljavaated head, arvab välisminister.

Näiteks on ette näha suhete parandamist Indiaga. UNO-sse valitakse kindlasti sisse uusi liikmeid, näiteks Ida- ja Lääne-Saksamaa, võibolla ka mõlemad Koread ja edaspidi ka Vietnam. Edasi loodetakse paremaid ühendusi araabia riikidega ja veelgi sõbralikumat koostööd Jaapaniga, keda Rogers peab USA parimaks liitlaseks Aasias.

Stockholmis asuvasse tööstusse vajatakse

LAOTÖÖDELE

1—2 töölist. Vast. "Vajaduse korral korteri mured lahendatakse" EPL, Box 667, 101 29 Stockholm 1.

Ilmunud

August Mälk
Hommikust Keskpäevani
Mälestusi
Hind k. 29:—, br. 22:—

Aleksis Rannit
Sõrmus
Luuletuskogu
Hind kr. 23:80

Bernard Kangro
Eesti Raamat Vabas Maailmas
Bibliograafia, hind. kr. 14:50

EESTI KIRJANIKE KOOPERATIIV
Fack 1, 220 03 Lund 3, pgiro 43 37 71-3

ÜHISABI PAKKIDE VAHENDUS

Saadame riietusemete — ja toidupakke tolli ettemaksuga. Laos riidekaubad ja toitained soodsate hindadega olemas.

OMAD PAKID SAATA: Estniska Samhjälpen, Kvarngatan 3 B, 116 47 Stockholm. Tel. 98/42 35 53.
Büroo avatud kell 10—18, laupäeviti suletud.

Nõudke hinnakirja!

Riidematerjalide

soodsaim ostukoht pakkide saatmisel kodumaale

Suurim valik moodsatest kangastest ja materjalidest nii härradele kui daamidele.

Erihinnad kinkepakkideks!

DAVID SÖDERMAN AB

Sveavägen 39, Stockholm

Tel. 23 07 45

ESTONIAN WORLD FESTIVAL

ÜLEMAAILMSED EESTI PÄEVAD TORONTOS 1972

Varuge nüüd omad ringreisid USA-s ja Kanadas. Teie, kes reisite New Yorgi kaudu, ärge unustage, et vajate seal hotellituba.

Alljärgnev kupong saata aadressil:

Nyman & Schultz/Nordisk Resebureau AB
SPECIALRESOR, FACK
103 80 STOCKHOLM 7

Hotell PENN GARDEN, New-York

Från .....

Till .....

Namn: .....

Adress: .....

Postadress: .....

Aleksandra Kollontai oli juba 1918 arvamisel, et vanglad Rootsis on nagu muu maailma hotellid ...

Kollontai: Valiksin rootsi vangla, kui mind vangistatakse

Umbes kolm kuud pärast oktoobri — revolutsiooni saatis Dagens Nyheter veebruari alul 1918 naisajakirjaniku Tora Garmi oma korrespondendina Petrogradi, et kirjeldada seal valitsevat uut korda. Garmi kirjadest nähtub, et korda kui seesugust seal küll seekord polnud, linn oli korralage, nagu Garm tähendab — "laglös stad". Ta on koondanud omad kirjad Dagens Nyheterile raamatusse, mis kannab nime "I bolsjevismens Petrograd" (AB Ljus Förlag, Stockholm 1918).

Autori loal ma refereerin mõningat sellest raamatust.

Esimene tolleaegne võimumees, kelle Garm kohtas oli kultuurkommissar Lunatsharskij, kelle ülesandeks oli "uut vaimu" istutada nii koolides kui ka vabrikute tööliskonnas. Tema tähemaks abiliseks oli seltsimees Ulianova — Lenini naine.

Rootsi tuntud kommunisti Zeth Höglundi abil õnnestus Garmil pääseda ka Lenini jutule, olles niiviisi üks esimesi rootsi korrespondente, kel korda läks läbi pääseda Smolnõijt ümbritsevast ülitihedast valvurite kettist ja küsitleda Leninit. Viimane andis lühida kirjelduse kuidas ta uut korda suurel Venemaal kavatseb teostada.

Oma muljest Leninit usutledes, mainib Garm muuseas: "See Lenin, kes Venemaal on mingiks müstilieks muinasjutukujuks, ei näe välja kõige vähematki müstilisena ega muinasjutulisena. Vastupidi, sarnaneb ta üksköik millise kingsepale ja ta näos ei ole midagi huvitavat. Kuid kui ta kõneleb, jätab ta tõesti mulje ebatavalisest isiksusest".

Tora Garm jatkab: "Ma ei jõudnud kunagi temalt küsida kas on tõsi, et ta sai saksa kulda altkäemaksuks, kuivõrd ta on pime idealist, kellele palju võiks andestada, või südametunnistuseta roimar, kel juba oli palju miljoneid kindlasse kohta paigutatud välismaa pankades".

Edasi kohtas Tora Garm Maria Spiridonovat, komissari talupoegade nõukogus, kes aastal 1906, olles vaid 21 aasta vanune, laskis maha ühe kindrali, mille eest ta saadeti eluksajaks Siberisse.

3. veebruaril oli Garm pealtnägijaks ühele suurele, Nevskil toimuvale protest-rongikäigule, mille eesotsas kanti pühakute pilte.

Seltsimees Alexandra Kollontai, tolleaegne sotsiaalkommissar, oli mõned päevad enne rongikäiku otsustanud välja visata kõik mungad Aleksander-Nevski kloostrist, et sinna paigutada sõjainvalide.

Ta oli selle otsusega raskelt haavanud usklike inimeste tundeid. Need ei suutnud aru saada, miks Kollontai oma invaliide ei paiguta näiteks neisse hulgalisse luksusmajadesse, mis kõik vahepeal olid riigile üle võetud endistelt omanikelt.

Rongikäigule järgneval päeval tulid Kollontai seltsimehed tegelikult üle võtma kloostrit. Pidulikes riietusis mungad võtsid neid vastu revolvrid peos. "Püha sõja" ohvritena oli langenuid mõlemal poolel.

Kogu selle sündmuse tagapõhjal toimuski Tora Garmi kokkusaamine Kollontaiga. Pärast kirjeldatud vahejuhtumit munkadega oli viimane haigestunud, viibis omas kodus ja kuna haigus nähtavasti oli kergeloomuline, võibolla ka teeseldud, õnnestus Garmil haigevoodi taustal pääseda Kollontai jutule.

Tsiteerin Garmi: "Ma olen võitnud need mungad, jutustas Kollontai mulle uhkelt. Ta viibis pooleldi haigevoodis, kui mind vastu võttis.

Bolshevistlikul viisil oli ta äsja kihlatud või abiellunud. Väljavalitu on madrus Dubenko (hiljem kuulsin, et vaevalt kirjaoskaja), kellest on saanud mereminister. Varemalt on Kollontai abielus olnud ühe tsaariaegse kindraliga, kes likvideeriti revolutsiooni käigus".

Vahepeal Kollontai mainis: tema, kui Lenini ühendusmees, on mitmeid kordi vanglas istunud, muude hulgas Rootsiski. Kullerina oma passi kaotanud, on rootslased ta lühemaks ajaks kinni pannud Malmö vanglasse. See olnud aastal 1916".

Kollontai seisab sotsiaalkommissariaadi eesotsas, tema peamine tegutsemisala on hooldus ligi 3 miljoni sõjainvaliidi eest, järelvalve haiglate, vanemateta laste j.m. üle.

"Ma olen väsinud", ütleb ta. "Vene rahvas räägib palju ja liialdustega, ka neil juhtudel, kui neil midagi olulist pole ütelda. Haiglate arstid töötasid kogu aeg uue korra vastu, kuna nad aga pikkamööda rahahädasse jäid, rauges tasahilju nende vastupanu ja nüüd on nad enamasti meiega koostöös."

Kollontail olevat kodus olnud teenija, kes serveerinud ehtsat vene teed.

Tsiteerin edasi:

"Lõpuks palub proua Kollontai mind, et ma tervitaks Rootsit. Ta lisab samas juurde, et kui ta veelkord vanglas istuma peaks ja talle antaks võimalus vanglat valida, valiks ta kindlasti ühe rootsi vangla. Maailmas on palju hotelle, mis on viletsamad kui rootsi vangimajad. Tõsiselt mugav elu oli minul kui vangil teie Malmö vanglas, kus mind kinnit hoiti."

OSKAR VALDRE

MIS TOIMUS PEKINGIS?
Kogu maailm spekuleerib

WASHINGTON (VES) — Vaatamata kommünikeedele ja ametlikele kihel pole sõlmitud mingit salalepingut, käib praegu kõikjal maailmas pingerikas arutelu: Mis toimus öieti Pekingis? Mis kontsessioone tegi Nixon Maole? Missuguseid võite saavutas USA? — New Yorgi suurima levikuga ajaleht "Daily News" nõuab, et Nixon paneks kaardid lauale ja üheselt otsekoheselt ,missugused on USA dividendid Pekingi-reisil. Leht ütleb, et kommünikee ja ametlike seletuste järele võib oletada, et Rahvusliku Hiina toetamisest on USA nihkunud mõne tubli vaksa võrra eemale. Samas pole aga kusagil näha, et Puna-Hiina oleks tolligi järele andnud oma hoiakus Taivani või Indo-Hiina "vabastamise" suhtes.

Teatud rahvastel, kes kommunismi olemust on viimase kolme aastakümne kestel otseselt tundma õppinud, on küllalt põhjust karta, et Peking võiks kujuneda uueks Münchenile ("rahu meie inimpõlveks") või Jaltaks ("Onu Joega" sõpruse loomine hiigelloovutamiste hinnaga). Seda kummalisem on lugeda isegi niisuguse anti-kommunisti, nagu ajakirjanik David Lawrence, seisukohta, et küllap Taivan ja Mandri-Hiina aja jooksul omavahel sõbralikult kokku lepivad, sest mõlema riigi elanikud on ju lõppeks ikkagi hiinlased. Ameerikal olevat aga sõpruseloomisest suur kasu, sest USA turistid "hakkavad nüüd kahtlemata" suurel hulgal ringi rändama Hiinas ja Puna-Hiina turistid ning teadlased omakorda külastama USA-d. Olevat väljavaateid ka laialaulatuslikuks kaubavahetuseks.

TAIVANIL ÜTLES Tshiang Kai-shek, et ta tunnistab tühiseks iga kokkuleppe, mis on sõlmitud Nixoni ja Mao vahel Rahvusliku Hiina arvel. Taivani välisminister omalt poolt lisas, et Hiina probleemi saab lahendada ainult sel teel, kui Taivani väed maabuvad Mandri-Hiinas. Teravat kriitikat Taivani küsimuse sellekujulise käsitlemise pärast oli ka USA siserindel.

Senaator J.L. Buckley ütles, et kommünikee signaliseerib USA taandumist Taivanilt. Senaator S. Thurmond nimetas suheteloomist Pekingiga suureks tragöödiaks Taivanile ja teistele veel vabadele Aasia rahvastele.

Kriitikuid on lohutatud, et Nixoni lubadus võgede vähendamiseks Taivanil ei tähendavat sisuliselt suurt midagi. Sealsest 9990-st mehest teatav osa teenivat õhuväe järelveomeestena ja ainult need toodavat ära Töepoolest, väehulk on tühine ja selle äratoomine polegi ehk nii traagiline. Olulisem on aga Nixoni lubadus, et USA ei taha enam olla maailma politseinik (teiste sõnadega: vabade rahvaste kaitsja) ja et Taivan "kui Mandri-Hiina osa" lahendagu ise oma vahekord Puna-Hiinaga.

ÜHINE KOMMÜNIKEE oli mõnede vaatlejate teatel välja töötatud juba tükk aega enne Nixoni sõitu Pekingi ja igas üksikpunktis täpselt kokku lepitud. Ilma teatavate kontsessioonideta Peking poleks ka nõustunud Nixoni vastu võtma ja see oleks viimasele tähendanud päris tõenäolist kaotust sügisestel valimistel.

Mõnedel teadetel olevat Nixoni-Tshou kommünikee juba ka Taivanis teada olnud enne Nixoni väljasõitu. Tshiang Kai-shek oli saanud oma usaldusmeestelt juba ammugi andmeid Nixoni plaanide kohta Taivani "mahamüümiseks" — seda isegi enne, kui avalikult oli teada Nixoni sõit Puna-Hiinasse. Sellekohaseid vihjeid Taivani ajalehtede juhtkirjades esines juba aastapäevad tagasi. Kõige sellega seoses on Taivanist väljarändamine tublisti suurenenud. Kui varem võeti USA saatkonnas Taipeis keskmiselt 400 viisat kuus, siis viimasel ajal esitatakse keskmiselt 5000 palvet kuus sissesõiduviisa saamiseks USA-sse.

VÄLISMAISED SUHTUMISED Nixoni "rahupoliitikasse" Puna-Hiina suhtes on paiguti kaunis segasetundelised. Tokios ollakse pettunud ja haavunud, et Nixon pääses Pekingi enne Jaapani riigimehi. Jaapani peaminister Sato ütles kaunis mürgiselt Nixoni sõidu kohta: "See peab olema ajalooline sündmus, kuna Nixon ise seda ütleb." India peaminister Indira Gandhi näib kahtlustavat salalepingute olemasolu- ja ütleb, et India ei luba Puna-Hiinal ja USA-l sõlmida kokkuleppeid Aasia saatuse üle.

Moskva on olnud viisakam ja tagasihoidlikum, kui dselle eest lasti USA arvel öelda kõvu sõnu Poolal. Sealne diktaator Gierek arvas, et Puna-Hiina võimuklikk töötab (koos USA-ga) sotsialistliku ühiskonna huvide vastu ning avaldas lootust, et Hiina rahvas selle võimuklikki peatselt minema pühib.

USA LOOTUSTE KOHTA Hiinaga äri ajada ja suhteid arendada öeldakse Inglismaa ajakirjanduses: Briti tunnustab Puna-Hiinat juba 20 aastat, kuid pole veel ikka suutnud vahetada suursaadikuid. Kaubavahetusest ei maksa rääkidagi. Prantsusmaal kirjutatakse: DeGaulle'i poliitika tõttu Prantsusmaal oli lääneriikidest kõige varem suhteid Puna-Hiinaga. Kaubandusest hiinlastega on aga Prantsuse ärimehed täiesti pettunud.

USA ajakirjanik Ch. Saikovski on küsitlenud Moskvas teadlasi, õpetajaid jt., mis nad arvavad Nixoni sõidust Pekingi. Iseloomulikumaid vastuseid: "Mida ta otsib Pekingist? Kas see pole hirmus! Kuidas võivad ameeriklased sõbrutseda sellise ebakultuurse maaga!" — "Meie, venelased ja teie, ameeriklased — meie kuulume mõlemad valgesse rassi. Miks teie hakkate suhteid looma kollaste pilusilmadega?!" — "Kuidas võib Ameerika saada sõbraks niisuguse türanniaga! Kujutlege, nad raiuvad klaverimängijatel käed, kui need pole riigitruud. Nad ujutavad kogu maa üle propagandaga ja on muutnud Hiina 800 miljonit inimest robottideks. Ja teie tahate nendega kokku leppida?" — Saikovski: Kummaline on kuulda sellist juttu inimesteslt, kes mitukümmend aastat kauem on elanud samasuguse türanniа all.

VOX

Aktsioonikavu miljöökaitse konverentsil

Eesti Rahvusnõukogu juhatus otsustas alustada eeltöödega aktsioonideks juunis toimuva rahvusvahelise miljöökongressi puhul, mis pakub avaraid selgitustöö võimalusi.

Samuti võeti vastu ERN konverentsi kava Torontos 13. juulil.

Samuti on ERN ÜEP komisjoni poolt välja töötatud Rahvuskongressi resolutsioonide ettepanekud. Neid kaalub nüüd veel ERN Väliskomisjon, kes töötab ka välja ERN konverentsi teesid. Koosolekul kuulati ka ära ülevaated Euroopasümpoosiumist Linköpingist, ettevalmistustöödest Euroopa julgestuskonverentsi osas, informatsioon saabuvatest väliskonverentsidest Euroopa koostöö sektoris Bonnis ja Kehlis. Koosolekul viibis külalisena ÜEP Keskkomitee esimees Robert Kreem Torontost.

Seminar Roomas populaarne

Osavõtuks noorteseminarist Roomas oli esitatud niivõrd palju soovиavaldusi, et osavõtjate arvu tuli suurendada. Grupi suuruseks koos külalistega on ca 50 isikut.

Osavõtjaile on saadetud kirjad sõidukulude sissemaksude kohta. Hiljem saadetakse osavõtjaile seminari kava ja muid materjale. Stockholmis toimub ka seminarist kosavõtjate eelkokkutulek seminari kava läbiarutamiseks. Foundation Europenne poolt on saabunud lõplik pooldav vastus instituudi ruumide kasutamise ja sisulise koostöö osas.

Ühenduses Eesti Päevadega Torontos Eesti Rahvusnõukogu poolt korraldatavale välispoliitilisele ringreisile Ameerika mandril on registreeritud senini üle 20 osavõtja. Registreerida tuleb märtsikuu jookusl ja reg. lehti selleks reisiks saab ERN büroost, tel. 20 60 88 ja 21 31 47.

HUUMOR

Küsimisi-kostmisi Jervani-raadiost:

Küsimus: Mis juhtub, kui Saharaara kõrbes seatakse sisse kommunistlik kord?

Vastus: Esialgul ei juhtu midagi. Kümne aasta pärast tuleb liivast puudus.

*

Küsimus: Mis erinevus on härra ja seltsimehe vahel?

Vastus: Esimesena nimetatu ON härra.

*

Küsimus: Kas Nõukogude Liit neelab Saksa Liiduvabariigi?

Vastus: Pole vajalik. Liiduvabariiki poeb ise tagaukse kaudu sisse.

*

Küsimus: Miks Soome president Kekkonen kasutab topelt toalettpaberit?

Vastus: Kuna koopia tuleb saata Moskvasse.

Ehitab laevade mudeleid

Stockholmi Meremuuseumi teenistuses on esimese mudelimeistri ametinimetusega eestlane Woldemar Konga, kes hoolitseb muuseumi täpselt orginaalide järele ehitatavate mudelite kui ka nende korrashoiu eest. Varsti sõidab ta Saksamaale Kieli, kus mereajaloolisel näitusel pannakse välja ka rootsi laevade mudeleid ja haruldasi käilaskujusid. Näitus kestab 10. maist kuni 24. septembrini.

Stockholmi Sjöhistoriska Museet saadab Kieli m.h. sõjalaeva "Gustaf den Store" mudeli, mis ehitati aastal 1799 Fredric af Chapmani joonistuste järele. See on muuseumi uhkuseks ja selle viimisel Saksamaale oli tingimuseks, et Woldemar Konga saab kaasa sõita ning isiklikult haruldase nii lahti pakkida kui ka hiljem tagasitransporditis sissepakkida. Mudel on nii suur, et ta ei mahu harilikku containerkasti, mispärast muuseumis ehitatakse sellele erikast, mis suure mööblibussiga viiakse Saksamaale.

● **Ameerika ametiühingute keskнõukogu AFL-CIO president George Meany, kes on president Richard Nixoni vastu, seletas, et ta ei taha Nixoni asemel presidendiks mõnda isikut, kes pooldab USA alistumist kommunistidele Vietnamis.**

Eesti kunstnikud vene tagalas okupatsiooni Kunstiajaloo valguses

Eesti Teaduste Akadeemia ajaloo intituudi väljaandes "Eesti kunsti ajalugu" II (esimene köide on veel ilmumata), mis haarab aastad 1940-1965, esitatakse ülevaade ka eesti kunstnike tegevusest sõja ajal Vene tagalas. Hävituspataljoni, suvel 1941, kuulusid Kaarel Liimand ja Andrus Johani, samuti tarbegraafik Valter Körver. Liimand langes lahingus Johani ja Körver langesid vangi ning hukati sakslaste poolt. Punaarmees langesid hiljem illusttraator ja karikaturist Helmut Valtman (Have), maalikunstnikud Jüri Räni ja Osvald Pallase, skulptor Paul Parlo, rakenduskunstnik August Vahtel ja graafik Albert Toomapoeg.

Leningradi blokaadis hukkusid graafik Paul Liivik ja illustraator Verner Birkenfeldt (Verny). "Rasketes sõjaaegsetes tingimustes" (mida need rasked tingimused tähendavad, ei näidata) jätsid oma elu Punaarmee ridades tarbekunstnikud Otto Tammeraid ja Oskar Murdmaa, maalikunstnik ja kunstipedagoog Friedrich Koppel, graafikud Henrik Laos, Leo Jürisoon ja Felix Leetvee ning dekoraator Joosep Karell. Tagalas surid kunstnikud Voldemar Kangropool ja Aleksander Grinev (Grinjeff).

Osa kunstnikke siirdus Nõukogude Liitu vabatahtlikult, osa viidi sinna mobilisatsiooni korras.

Aastal 1942 hakati ka kunstnikke koondama Jaroslavi linna, kus asuti ka kunstis "sotsialistliku realismi positsioonile". Selle "positsioonile asumiseks" loodi Eesti Nõukogude Kunstnike Liit, mille esimeheks sai Adamson Eric (suri 1968) ja vastutavaks sekretäriks Aino Bach. Üldse kuulusid Jaroslavis Eesti Nõukogude Kunstnike Liidu koosseisu Priidu Aavik, Adamson-Eric, Arnold Alas, Aino Bach, Märt Bormeister, Karl Burman noorem, Eduard Einmann, Jaan Jensen (suri 1967), Ernst Kollom, Esko Lepp, Boris Lukats, Evald Okas, Richard Sagrits (suri 1968), Eugen Vaino (suri 1969) ning Hendrik Vitsur (suri 1962).

Moskvas töötasid kujurid Aleksander Kaasik, Garibaldi Pommer, Enn Roos ja Ferdi Sannamees (suri 1963). Leningradist liitus "kollektiiviga" Alo Hoidre, kuna kuskil tagalas kohti ei nimetata) viibisid Voldemar Kaarma, Aleksander Pilar, Feliks Randel, Aelksander Grinev (suri 1947), Andrei Jegorov (suri 1954) ja Paul Luhtein.

Jaroslavis oli "kollektiivi" kasutada ühisateljee. Oma töödeba esinesid need kunstnikud neljal kunstinäitusel Moskvas.

Ka korraldati rindekunstnike töode näitus Leningradis. Suurimaks ettevõtteks oli siiski Jüriöö 600. aastapäeva tähistamise kunstinäitus Moskvas. Selle näituse avamisele saabusid ka "rahvuslikest väeosadest" kunstnikud Valerian Loik,Aga Pihelga, Feliks Valdvee (suri 1954), Aleksander Mildeberg ja mitmed teised. Näitusel esitati üle 150 töö. Näituse ettevalmistamisel ja teostamisel kandis "poliitilist vastutust" ajaloolane prof. Hans Kruus, kes ka meie ajaloolise jüriöö rakendas siis kommunismi teenistusse.

Kunstnikest loodi ka kaks rindebrigaadi, kes saadeti Eesti Laskurkorpuse üksustesse, kus nad pidid kujundama seinalehti ja punanurki, koguma "loomungulisi muljeid", portreteerima silmapaistvamaid võtlejaid ning joonistama vaateid lahingupaikadest ja sõjateedest.

Üldiselt takistas "kunstilist tegevust" materjalide puudus. Sellest johtuvana tõusiski siis esikohale joonistuslik element.

Selle ajajärgu silmapaistvamateks töödeks loetakse Adamson-Ericu väikesed muistsete võitlejate portreed. Ta suurima maalina esinevat "Eesti naised Jüriööl". Ka löi Adamson-Eric 1943. aastal Koidula portree. Evald Okas löi grupiportree "Eesti kunstnikud Jaraslavis".

Koos löid Okas ja Einmann maali "Oberstleitnant von Sassi vangistamine Velikije Lukis Punaarmee eesti väeosade poolt."

Graafilisi töid avaldati ajalehtedes ja ajakirjades ning paljundati neid plakatitena. Ka saadeti neid lendlehtede kaudu Eestisse. Jüriöö aastapäeks valmis graafilisi töid kaks kogu. Üks neist kujutas Jüriöö ülestõusu linoollõigetes, teine kujutas Saaremaa sündmusi puugravüürides. Eestisse saadetavate lendlehtede illustreerimisega tegelesid Adamson-Eric, E. Okas, A. Hoidre, J. Jensen, R. Sagrits ja E. Einmann.

1944 a. augustis toimus vene tagalas "Eesti nõukogude kunstnike liidu" peakoosolek kodumaale tagasipöördumise ettevalmistamiseks ja moodustati "operatiivrühmad" tegutsemiseks Tallinnas ja Tartus. Esimeheks valiti skulptor Sannamees.

Juhtivaks karikaturistiks oli selles "kollektiivis" Jaan Jensen.

Omaette lõigu moodustavad sõjaaastate kunstis Eesti Laskurkorpusesse kuulunud sõduritekunstnike looming. Kuni sõja lõpuni jäid Valerian Loik, Aleksander Koemets, Aleksander Mildeberg, Paul Reever, Arseni Mölder, Kalju Nagel, Oskar Raunam, Feliks Valdvere ja mitmed teised. Nende töödes domineerivad portreed ja stseenid sõdurielust motiivid loodusest ja interjöörivaated.

Teine Eesti Nõukogude Kunstnike Liidu peakoosolek toimus augustis 1944. Siis valiti "liidu" esimeheks F. Sannamees. Ka moodustati siis kunstnikest kaks operatiivrühma, keda kavatseti rakendada Tartus ja Tallinnas.

Ülevaate lõpus üteldakse veel, et Saksa okupatsiooni ajal viibisid Eestis kas pikemat või lühemat aega vanglas kunstnikud Ida Anton-Agu, Peeter Linzbach, Romulus Tiitus, Gori, Rudolf Sepp, Rasmus Kangro-Pool, Ott Kangilaski ja Johannes Võerahansu. Vanglas mõrvati 1944. suvel Arkadi Laigo. Samal ajal suri vanglas Nikolai Kummits. Suvel 1941 hukati August Roosileht.

Ka jutustatakse, et 1944. aasta algul loodi "Pallases" kommunistlik vastupanuliikumine, millesse kuulusid juhtivalt Johannes, Võerahansu, Aadu Säärits, Elsa Kauping, Jaan Vahtra, Ida-Anton-Agu ja teised.

See grupp loonud sidemed partisanidega ning valmistas ja levitas kommunistlikke lendlehti.

Eskilstuna pensionäride peakoosolek

Eskilstunas toimus pensionäride aastapeakoosolek, millest võttis osa 13 liiget. Koosolekut juhatas esimees K. Lulla, protokollis sekretär pr. J. Popp.' Mälestati leinaseisakuga möödunud tegevusaasta vältel surma läbi lahkunud liikmeid Aleksander Merimaad, Eduard Dampfi, Evald Põldu ja Karl Levolit.

Nagu koosolekule esitatud aruannetest selgus, on lahkunuid ka pärgade asetamisega nende kalmudele ja muuga väärikalt austatud. Ühingu kassa rahaline seisund 1971 lõpul oli tasakaalus tulude ja kuludega 744:91, millest ülejääki oli 43 krooni. Tegevusaasta vältel on peetud 1 peakoosolek, 5 juhatuse koosolekut ja korraldatud mardiõhtu. Kõik aruanded ja uue tegevusaasta eelarve võeti vastu ühel häälel. Liikmemaksu otsustati tõsta 8 kroonile, arvestades üldise elukalliduse tõusuga. Juhatuse koosseisu suurendati seniselt neljalt viiele liikmele, kuhu valiti K. Lulla, M. Uibopuu ja prouad J. Popp, J. Jürgens ning S. Kruuspak; liikmete asemikkudeks A. Tamm ja O. Palm. Revisjonikomisjoni valiti T. Ausmaa, A. Saamel ja A. Ojasaar, liikme asemikuks V. Pall. Järgmise kogunemisena on ette nähtud jüripäeva puhuline koosviibimine.

Pärast koosoleku lõppemist veedeti aega mugavas söögilauas.

SAATKE PILTE!

LONDON (EPL) — Inglise ajaleht Daily Mail märgib, et Orkney saarte pealinna Stromnessi linnapeale saabus Tshehhoslovakkiast kiri, milles keegi Miroslav Gutman soovis kirjavahetust orkneylastega, eriti aga paludes saata piltpostkaarte saartemaailmast, et neid "sõpradega" koos vaadelda.

Linnapea pilte ei saatnud ja on seletanud ajalehele, et inglased ise kasutasid prantsuse piltpostkaarte Normandia invasiooni plaanitsemisel ja ta kardab, et tshehhi huvi "maastiku ja rannikuvaadete" vastu on strateegilise iseloomuga.

Eestlane soomlaste esimeheks

Stockholms Sparbanki juures tegutseb peale Eesti Laenu-Hoiu Ühisuse ka soomlaste hoiuühing, mis moodustati mõned aastad tagasi ja mille esimeheks oli televisioonist tuntud meteoroloog doisent Similä.

Äsjasel soome hoiuühingu peakoosolekul valiti selle uueks esimeheks ülempreester Martin Juhkam, Soome ortodokskoguduse eestlasest vaimulik, kes muide oli hoiuühingu mõtte käimapanejaid soomlaste poolel.

Boråsi E. Seltsi TEGEVUSAASTA

BORÅS (EPL)

Boråsi Eesti Selts pidas oma korralise aastapeakoosoleku käesoleval aastal 27. veebruaril Moderaata Koondise majas. Koosolekut juhatas Hillard Karu ja protokollis Egon Köiv. Boråsi Eesti Seltsi esimees kapten August Jakobson esitas peakoosolekule möödunud aasta tegevusaruande.

Sellest nähtus, et äsjase suurema üritustena oli korraldatud Eesti Vabariigi aastapäev 21. veebruaril Gustav Adolfi koguduse majas. Selle ürituse läbiviimiseks aitasid kaas skautlikud noored lipuvalvega ja BES. Naisringi abiga korraldati aktusest osavõtjaile ühine kohvilaud. Aktuse kõne pidas Heino Riomar ja päevakohase palvuse Oskar Kodres.

20. mail korraldati koos BES Naisringiga emadepäev. Seda traditsiooni on püütud jatkata ja emadepäevast osavõtjate arv näitab, et selle päeva tähistamine ei ole kaotanud oma tähtsust.

Suurimaks ürituseks möödunud aastal oli 27-nda Lääne-Rootsi suvepäeva korraldamine Ramnaslättenis. Osavõtjaid sellest üritusest oli üle saja. Ka selle ürituse läbiviimiseks aitas BES Naisring kaasa, korraldades loteriilaua ja toitlustamise. Kõnelejaks suvepäeval oli Ruut Paglant Alingsåsist.

Teatritegevus näitas möödunud aastal tagasihoidlikkust. 21. nov. toimus Pinna-Stuudio külalisetendus Engelbrekti kooli aulas, kus kanti ette Arvi Moori humoresk "Vana kell". Seega ainult üks teatrietendus kogu möödunud aasta jooksul.

19. dets. korraldati endiste aastate eeskujul laste jõulupuu. See koosviibimine korraldati ühises kohvilauas. Laste jõuluröömu eest hoolitses jõuluvana.

Seltsi tegevuse jäädvustamiseks on püütud koguda seltsi tegevust käsitlevaid fotosid ja ajaleheväljalõikeid ja need on koondatud igal aastal albumitesse, et nii jäädvustada ja säilitada Seltsi tegevust aastast aastasse.

Seltsi tegevuse aluseks on olnud büroouruumid. Möödunud aastal hakkas vana katus läbi jooksma selle tagajärjel sai rikutud büroouruumide lagi ja tapeedid ligunesid seinelt lahti. Nii muutus büroo ruumide kasutamine küsitavaks.

Kontakt maja hooldajaga aga andis tulemuse ja majale pandi peale uus katus. Büroo sisemiste ruumide remondi kulud arvestati majahooldaja poolt seltsi juhatuse arvates liiga kõrgeks, mis oleks tõstnud automaatselt tunduvalt üüri.

Seltsi juhatus otsustas teha remondi seltsi kulul, et nii jääda endise üüri juurde. Remondi tegid tasuta A. Jakobson ja E. Art ja nii tuli seltsil maksta ainult materjali kulu, mis ei olnud eriti kõrge.

Seltsi kassaaruande esitas Edvard Aasa. Sellest nähtus, et tulud ja kulud olid tasakaalus 5.750 krooniga. Seltsi tulude poolel on igal aastal olnud loteriist saadud tulu, kuid möödunud aastal jäi see saamata.

Kauaaegne esimees Aug. Jakobson valiti tagasi BES esimeheks.

Eelmise aasta kokkuleppel pidi EPA-kaubamaja korraldama Seltsi loterii, kuid teadmatutel põhjustel jäeti Seltsi loterii 1971. a. müügijärjekorrast välja.

Seltsi esimeheks valiti üksmeelselt tagasi kauaaegne seltsi esimees kapten August Jakobson. Juhatusesse valiti kinnisel häälestusel kuus liiget: Egon Köiv, Edvard Aasa, Joh. Mertsina, Eralt Art, Hubert Oberg ja Joh. Sagrits.

Juhatusliikmete kandidaatideks valiti Hillard Karu ja Jüri Lepik. Rev.-komisjoni valiti kolm liiget: Arnold Eres, Helene Sagrits ja Herman Prenta, kandidaatideks Evald Ein ja Paul Just.

Pärast koosolekut serveeriti koosolekust osavõtjatele kohvi ja kes-kustelu jatkus veel kaua kohvlauas.

E.A.

● **Eesti Kirjanduse Sõprade organisatsioon Kandas valis oma uueks esimeheks Silva Peeki (senine Arvo Naelapea). Juhatusse valiti veel Aino Soots, Peeter Ristsoo, Erika Soots ja Karl Rosen.**

● **Vaimlse tervishoiu riikliku instituudi direktor dr. Bertram Brown väitis Kongressile esitatud aastaaruandes, et tuleks kaotada uimastusaine marijuana tarvitamise ja omamise eest karistamine kriminaalkorras.**

IRA LÖFVANDER & CO AB

Surbrunnsgatan 29, 113 48 Stockholm
Tel. 32 21 40

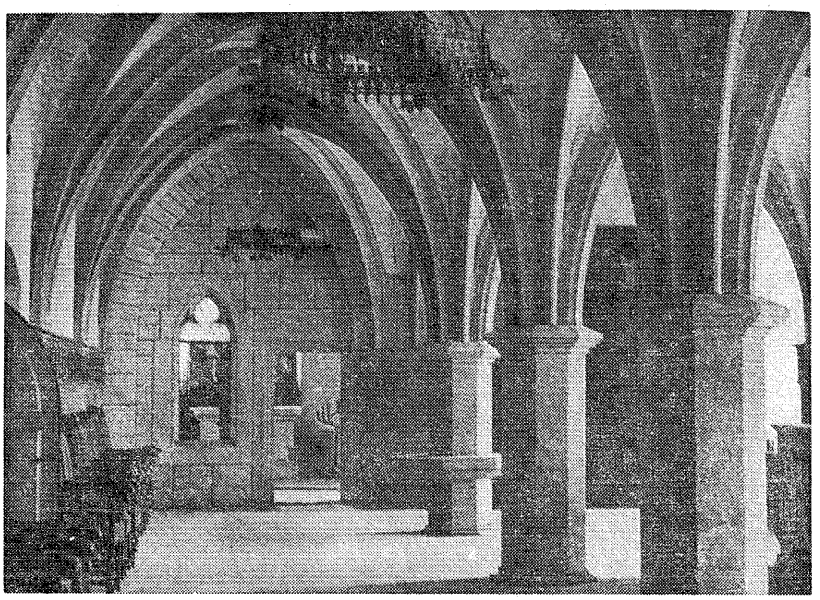
För leverans i SSSR finnes följande bilar:

Moskvitch 412 IE — totalpris kr. 14.800:—
Moskvitch 408 IE — totalpris kr. 13.610:—
Zhiguli VAZ-2101 (Fiat) — totalpris kr. 14.800:—
Zaporozhets ZAZ-966 — totalpris kr. 9.330:50

Leveranstiden beräknas till cirka 6 månader

Leid Rootsis Saaremaa ajaloost Foogt võitles halduri omavoliga

Eesti Päevalehes on korduvalt esitanud rootsi arhiivides leiduvaid ajaloolisi materjale Eesti mineviku kohta esitanud õigusajaloolane dr. jur. Ilmar Arens, kes nooremas põlves on tegutsenud ka ajakirjanikuna. Uks tema viimaseid leide toimus Rootsi Riigiarhiivis, kus ta praegu Nordiska Museeti ülesandel teostab uurimusi ja see puudutab Saaremaa ajalugu. Tegemist on pikema käsikirjalise materjaliga, mille kirja on pannud juunis 1621 tolleaegne Kuressaare loosifoogt Henrik Arens, perekennanime järele "nimekaim" dr. Arensile.

Kuressaare lossi sisemus, kust valitseti 17-ndal sajandil Saaremaad.

— See on igal juhul huvitav avastus, jutustab meile dr. Ilmar Arens, kes juba mitme aasta eest oli märganud Riigiarhiivi käsikirjade kataloogis sissekannet: ARENS, Henrik, dansk slottsfogde på Ösel. Alles nüüd on ta aga vastavavate aktide revideerimiseks aega leidnud, millest uurijad senini kummalisel kombel täiesti mööda on läinud. Palume dr. Arensit jutustada sellest leiust ja selle sisust. Ta jutustab:

— Selgus nimelt, et akt koosnes kolmest Henrik Arensi enda poolt Stockholmis ajavahemikus 9.—22. juunini 1921 kirjutatud pikemast vapustava sisuga kaebekirjast, adresseeritud Rootsi Riigikantslerile vabahärra (hiljem krahv) Axel Oxenstiernale. Neis leidub aga otsene pöördumine Rootsi kuninga Gustav II Adolfi enda poole.

Nagu selgub on Henrik Arens olnud juba pikemat aega taani kuninga Christian IV-le otseselluvuses foogtiks Kuressaares, kuid pädevusega terve Saaremaa ulatuses. Esialgu veel seletamatuil põhjusil on Arens sattunud äpardatult tulli Taani asehalduriga Saaremaal, admiral Jacob Beckiga. Viimane on muide üks tuntud Rootsmaani aadlisuguvõsa Beck-Friesi esiisaid (mille vabahäärahkku harru kuulub m.h. praeguse Rootsi peaministri abikaasa Lisbet) ning oli kuningas Kristian IV isiklik sõber, viibides sellega 16. sajandi lõpul Saksamaal, ka võttis kuningas oma Becki pulmast Helle Marsviniga Varbergi lossis 1603.

Asehaldur on Arensi arvates asunud oma võimu jämedalt kuritarvitama: ta võtnud ja liitnud oma majapidamisega mitteüksi talumaid vaid ka pärijata jäänud mõisu ja mõisakesi, asetanud talupoegadele ehituseja müüritööde kujul ja teisiti tohutuid koormisi, mis aasta-aastalt vaid suurenenud harrastanud koos oma suguseltsiga, eriti väimehe Fr. Buddega ja maasekretär Johan Dantz manniga igatlaadi korruptsiooni ja kuritegevust kuninga fiskuse arvel, ähvardanud tappa teda, foogti, kuna ta selle kambaga polevat ühinenud jne.

Nagu selgub, on Arens selles asjas juba 1619 kevadel või juunikuul ise kuningas Kristian IV juures käinud ning see on oma asehaldurilt karmilt nõudnud selletust, nõudnud et Beck ise Taani sõidaks, kuna kuningas tahtvat tema peamõisat Beldringet Själlandil endale vahetada. Kuid Beck suutis siiski enne oma ärakutsumist ja langust Arensile kuningale "kaebamise" eest kätte maksta.

Nagu selgub neist kolmest Rootsi Riigiarhiivis säilitatavast A. kirjast, on tema, Arens, 22. jaan. 1620 olnud uuesti teel Taani, regedesaanidega Tallinna, kust tavaliselt toimus levaliiklus Kopenhaagenisse. Oli parajasti rahuaeg Rootsi ja Taani vahel, sellest hoolimata laskis Rootsi asehaldur Läänemaal, major Johann Otto Maydell Arensi voorile kallale tungida, nagu viimane ise arvab Taani asehalduri Becki õhutsel.

Kallaletungijaiks olid aga Taani "aiamad" ise: maasekretär Johan Dantzmann ja Becki väimees Fredric Budde, noor Tölliste mõisaomanik. Kõigepealt aga olevat Mavdell ära röövinud kaasasolevat kaks elusat Kuressaare kurge, mida see kavatsenud Kristian IV-le kingituseks anda.

Selle järele seotud A. ise käsistjalust ning tema voor koos kahe poja, teemoona, raha, arveraamatute ja registritega terve Saaremaa pea'e (millega asehalduri kuritarvitused oleksid saanud kuningale lõplikult paljastatud) küüditatud algul Eestimaa Rüütelkonna peamehe Berent Scharenbergile kuuluvasse Saku mõisa, säält aga edasi Rootsi "pooljumala", vägede ülemjuhataja ja Eestimaa kindralkuberneri krahv Jackob de la Gardiele kuuluvasse Kolga mõisa.

Köidikuist vabanenult, pöördub Arens ise vahetult kaebusega röövimise ja küüditamise pärast vabal magistraalteel Rootsi kroonule kuuluval alal Mackohtu poole Tallinnas. Sääl, hoolimata sellest, et mõlemad asehaldur Becki poolt volitatud röövlid Dantzmann ja Budde teo suuliselt kohtu ees kui ka kirjalikult omaks võtavad, lastekse krav Jackob de la Gardie korraldusel mõlemad röövlid vabaks ning kahjukannataja ja vaenulik foogt Arens ise heidetakse 8 kuuks Tallinna lossivangistusse.

Sihiga tema sõitu Taani kuninga juurde takistada ning ettekäändel: oodatavat Rootsi kuninga Gustaf II Adolfi otsust selles asjas. Nagu Arens 1621. Stockholmis selgitab, ei ole Rootsi kuningas ega ka kantsler Axel Oxenstierna kogu asjat kuulnud kõige vähematki. Arens süüdistab nüüd Rootsi kuninga soosikut ainuke, kes tõsteti G. II A. poolt krahviks J. de la Gardiet kõige rängemate sõnadega kompolitis tema vara ja elu vastu. See olevat toimunud altkäemaksu varal. Taani asehaldur Becki poolt ära võetud raske kuldketi läbi, mis paar kuud hiljem, 1620 märtsis toimetatud sama Rüütelkonna peamehe Scharenbergi kaudu Rootsi kindralkubernerile J. de la Gardiele.

Vahepeal oli asehaldur Beck ise Kopenhaagenisse sõitnud et vormiliselt oma mõisat kuningaga teiste maade vastu vahetada ning sääl oma mõjuka suguseltsi ning kuninga kantsler Nils Friesi kaudu kogu süü Arensi kaela ajanud, süüdistades viimast veel arvatavasti rootslaste poole üleminekus ning moodsa "hüümörva" mustri järgi isegi, et A. olevat oma isa ja ema jne. mörvanud! Igaljuhul ei sõanda Arens ise Kopenhaagenisse sõita, ta on saatnud oma kuningale selgituskirja kogu röövimisloost ning ootab nüüd Rootsi kuningakojas sellele vastust, millest palub A. Oxenstiernal endale teatada.

Kuid Jumala veskid on vahepeal jahvatama hakanud selleski asjas. Saaremaa foogti (võimalik et eesti ülikute soost, kuna mitmed sõnad ta kirjades näitavad hääd eesti keele tundmist) Hendrik Arensi vihamees ja surmavaenlane asehaldur Jacob Beck ei pöördu Saaremaale kunagi enam tagasi, vaid ta sureb juba 8—10 kuud hiljem ning järgmisel aastal nõuab kuningas ta leselt Helle Marsviniit Saaremaa arveraamatute esitamist kolme viimase aasta eest (1619—1622). Jacob Becki poeg sureb mõnikümmend aastat hiljem puruvaesena ning ta laip lebab tervelt kaks aastat maa pääl, enne kui sugulased suudavad seisusekohaseks matuseks raha koguda.

Rootsi kuningas Gustaf II Adolf siiski vist midagi oma generalissimuse krahv J. de la Gardie vastu selle pärast ette ei võtnud, pealegi puhkesid peatselt uuesti vaenulikkused Rootsi ja Taani vahel. Mis sai viimaset saarlaste huvide eest võitlejast foogt Henrik Arensist ei ole seni selgunud.

Igaljuhul augustikuuks 1623 on ka tema surnud ning ta lesk Catharina Wetberg müüb nende maja rannal, lossi vastas Arendt Bischofile. Henriku pojad näivad rootslaste käest siiski lahti pääsenud olevat ning uuesti Saaremaale tulnud. Igaljuhul peab üks neist. Fredric, isa poolt 1607 ostetud väkest Anijala mõisakest kuni 1662, mil ta selle müüab Kuressaare linnapea abikaasale.

Teine poegadest on vist see Cort Arens, kes 1623—1627 on amtmanniks, valitsejaks või kohahlduriks Pöides, arvatavasti hüvitusena uuelt Taani asehaldurilt Fredric Ranzowilt ta isale osaks saanud suure ülekohtu eest. Mis sellest, arvatavasti eesti päritoluga ning tatarlaste-venelaste rüüsteretkete eest 1561—62 Kuressaarde põgenenud ning oma "Arensi" nime juutide kombel uuest asukohast saksa Arensburgist on pärinud suguvõsast edaspidi on saanud, selle üle puuduvad teated.

Kuresaarde põgenenud ning oma nime uuest asukohast, saksa Arensburgist pärinud suguvõsast edaspidi on saanud, sellest puuduvad teated. Kuid selle foogti võitlemised võimukandjate vastu heidavad äkki ka suurt ja sügavat valgust Saaremaa oludele "kuldsel Taani ajal" 1560—1645. Ajastu, mida taanlased ise üldsegi ei ole püüdnud uurida ning millest eesti uurijailt (Leesment, Blumfeldt) leiduvad vaid paar fragmentaarset lühiuurimust.

Dr. Arens märgib, et kuigi Henrik Arens kirjutab head ja "haritud" ülemsaksa keelt mõnede alamsakasa sugemetega, kasutades ka mõningaid rootsi ning mõningaid arvatava eesti päritoluga sõnu, ei paista ta olevat ise sakslane. Seda näitab ka asjaolu, otsakta aadlikud nii taani kui rootsi teenistuses hoidsid end tema vastu kokku, mis sundis teda otsima õigust otse Rootsist ja roostlastelt.

Saksa ülikoolidest "õiguse toomine", mis tollal oli tavaline, oli lõppenud Arensile soodsalt — saksa juristid tõlgendasid kallaletungi foogtile jämeda kriminaalroimana, mille teostajaid tuleks karistada surmanuhtlusega.

Eesti uurija peab võimalikuks koguni, et foogt Henrik Arens omas teatavat eesti päritolu, umbes samal määral kui seda oli eesti kirjakeelele põhja andjal kirikuõpetaja Eduard Arensil. Henrik Arensi võitlemisi 1619—22 võiks himetada "saarlaste ühemehe-mässuks". Sellega sobib hästi asehaldur Backi iseloomustus tema kohta kirjas kuningas Kristian IV-ndale: "Arens on üks väga mässumeelne, rahutu ja salakaval inimene — omadused mida sel aja tavaliselt omistati törksaile ja vastuhakkavaile eestlastele.

RAAMATURIIUL

ILMUS "EESTI SAATUSAASTAD" VI OSA

Koguteose "Eesti saatusaastad" kuues ja viimane osa (Välis-Eesti/EMP kirjastus) kannab pealkirja "Ikestus kestab" ning ilmus hiljuti trükist. Pealkirja all "Nõukogude võim ja pagulased" kirjeldab kapten Arnold Purre faase ja võtteid põgenike tagasimeelitamiseks nõukkogude võimu mõjusfääri. Ta esitab rea juba unustushõlma langenud dokumente, kuidas kodumaa okupatsioonivõimud hea ja kurjaga püüdsid pagulasi peibutada tagasitulekuks kodumaale. Sentimentaalsed iluköned vahelduvad ähvardustega, korduvad "amnestiad" lõpevad lubaduste tühistamisega, kuni taktikas välja jõutakse "ladviku eraldamiseni massidest" ja hiljem "sõprussidemete arendamiseni". Asjalikus ajaloolises valgustuses mõjub materjal lihtsalt groteskina oma valelikkuses, sisaldades samal ajal valusat tõde põgenike hingerahu häirimiseks.

Ka koguteose järgmised peatükid haridusoludest ja tervishoiu korraldusest okup. Eestis on a. Purre sulest nõukogude endi materjalide alusel. Mis on nõukgoude korra all sündinud eesti koolide õppetasemega, sellest toob autor ka masendavaid näiteid. Sama lugu on paljukiidetud tasuta arstiabiga, mis ignoreerib patsienti ja inimest. Teda "seatakse korda" ainult produktiooni huvides, nagu rikkiläinud masinat. Kuidas see sünnib, selle kohta on rohkeid näiteid tegelikust elust.

Mag. phil. Arvo Mägo on kirjutanud põhjaliku ülevaate kirjanduselust kodumaal, jagades selle perioodidesse vastavalt Kremlist puhuvatele kirjanduspoliitilistele tuultele, nagu "Isikukultuse ajastu" ja "Sula".

Külmad arvud näitavad, kuivõrd kägistatud on olnud algupärane kirjanduslik looming aastakümnete jooksul, kusjuures vabaduses viibiv mõni protsent eesti rahvast avaldab ilukirjanduslikka toodangut mitmekordselt rohkem, võrreldes rahva enamikuga kodumaal. Arvo Mägi tutvustab ka uut kirjandusliikku põlvkonda Eestis, alates kuuendast kümnendist.

A. Purre on teostanud veel ühe ulatusliku uurimistöö, kirjeldades kuidas ja kes valitsevad tegelikult okup. Eestis, esitades probleemi rikkaliku faktilise andmestikuga, mille kogumiseks on kulunud aastaid.

Kogu raamat on tegelikult põhiteos praeguse Eesti kohta, mille materjal on hädavajalik teada ja tunda igaühel, kes soovib omada ülevaadet kodumaa nüüdsest olukorrast ja seda võibolla kasutada asjalikuks argumentatsiooniks nüüdse Eesti küsimuste diskuteerimisel.

Raamatu teksti saadab valitud pildimaterjal selle kohta, kuidas nüüd Eestis elatakse ja kuidas Moskva koloniaalvõim halstamatult ekspluateerib Eesti loodusvarasid.

Raamatule lisatud järelsõna kirjeldab lühidalt koguteose imponeerivat sünnilugu.

BALTI PROVINTSIDEST BALTI RIIKIDENI

Saksamaal Marburgis ilmus J.G. Herder-Instituti väljaandel ilmus mõõdunud aastal Balti Ajaloo Komisjoni ülesandel Jürgen von Hehni, Hans von Rimscha ja Hellmuth Wesiisi koostatud raamat "Von den baltischen Provinzen zu den baltischen Staaten, Beiträge zur Entstehungsgechichte der Republiken Estland und lettland 1917—1918. Peatükk Eesti Vabariigi loomisloost on kirjutatud ajaloolase Evald Uustalu poolt ja on ilmunud ka eritrükina.

EESTI KULTUURI KOONDIS
POSTGIRO 57588

RISTI ja RÄSTI

Tõnis Migagu: Risti ja rästi, romaan, Orto kirjastus Toronto, 1971, 248 lhk.

Oma 90-nda sünnipäeva künnisel lõpetas Tõnis Migagu, kodanliku nimega Märt Raud, romaani ülaltoodud pealkirja all. Juba selle haruldase fakti pärast üksi on põhjust vaadelda seda teost. Kuid teos iseenesest väärib ka tähelepanu. See toob eellugudena episoode lähnud sajandi lõpuaastaist, neist lugudest esimene on juba oma ainelt põnev: episood sellest kuis Viljandi lähedase Vaali mõisa noorparun Saksamaalt põllutöölisi meile tõi asendama törksaid eesti moonakaid. ja kuidas see ettevõtt toredasti äpardus.

See on napilt, kuid seda pingsamalt kujutatud sündmus, mille taolist juhtus Eestis omal ajal ja mida ei mäleta seni meie kirjanduses käsiteldud olevat. Kujukalt on see esile toodud, kuid kahjuks jäänud edaspidises romaani käigus otseselt arendamata.

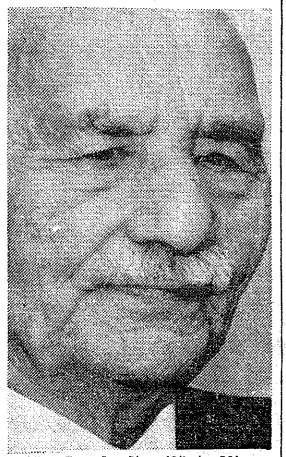
Kuid autoril on olnud teised plaanid: kirjeldada eluköiku meil alates 1911. aastast kuni eesti põgenike laagriaastate lõpuni Saksamaal teise maailmasõja otsasaamisel.

Autor ei ole piirdunud realistliku elu- ja juhtumiste käigu kujutamisega, vaid on annud teosele mõneti kriminaalromaani elemente, laskumata seejuures ainult kriminulli tegemisse, vaid pidades silmas kogu aeg ajaloolist ja sündmuste tõepärasust.

Neid viimaseid on siin nii ohtrasti, et on valminud teos, mis lahku läheb kaunikesti meie kirjanduses valitsevast staatilisusest ja pikkadest kirjeldustest, millised meil mõnevõrra romaanides ja novellideski moodi tükkisid minema August Jakobsoni tulmalt kirjutatud auhinnatud "suurromaanist" "Vaeste patuste agulis" nime all. Ühetoonilliseks ega igavaks ei lase Märt Raud oma teosel kunagi minna.

Oma meelelaadilt on ju Märt Raud optimist. See kajastub ka ta teoses: tublid ja ausad inimesed löövad elus läbi ja saavad oma positiivsuse eest hea tasu (erandina üks naist peab lõpetama õnnetult — kriminaalse isiku süüläbi). Negatiivsed aga saavad lõpuks oma teenitud palga (seda viimast juhtub ju ka kriminaalromaanide lõpul).

See tubliduse ja mitmesuguses olukorras, ka raskeski läbiöömise edu ja menuga kroonimine näib olevat autoril päris sihiks, kuna romaani lugijaskonnast näib olevat moeldud küpsemais aastais kooli noortsugu, kes sellisel teose kujul või bsaada selgema pildi meie lähemast minevikust.

Märt Raud, alias Tõnis Migagu, 90.

Märt Raud on ju elupõline, otse kutsumuslik koolimees, kes hästi on kehastanud meie maa soola, keda omalajal kutsuti koolemeistriteks — see moest heidetud nimetus väärib jälle käibele võtmist ,kuna sisaldab mõiste "meister", mis on ju aunimetus. Sellise koolimehena ta on annud kogu oma oskuse najal raamatu, mida meie organisatsioonide juhatajad peaksid kätte andma meie noortele.

Nelle on kõnealune romaan küll sünnis andmaks head ülevaadet meie viimaste kümnete ajalugu elaval kujul. Ja kui autor neid oma teosega eriliselt silmas pidas, miks peaks siis tumestama nende roosat-eelistavat pilku positiivsetel tegelastel haivasti mineva elukäiguga? Küllap elu ise pärastpoole negatiivset külvab.

Aga ka vanemale põlvele, eriti neile, kes huvi tunnevad kodumaalähemä mineviku vastu, on raamat tõhus, pakkudes veel kord läbielatule pilguheitmist. Ja ka uut: romaani lõpupoolel jutustab autor eesti taluperemehest, põgeniku hakkavusest ja menust Saksamaal sealse traditsioonidesse kivinenud suure talu ümberkorraldamisel ajutise rentnikuna. Ja mõndagi huvitavat muud põgenike laagrielust.

Tõsi, sellest on ta varem kirjutanud ise ja on seda teinud teisedki autorid, aga too ainulaadne periood meieinimeste eluteekonnal kannatab ära uuegi kujunduse.

Peab imestama nii eaka mehe, nagu seda on Märt Raud, fabuleerimislusti ja järjest uute seikade lugjea ette toomist, millega romaan täis on külvatud — nii et teosele hästi sobib pealkiri: Risti ja Rästi.

Raamatu maht on 248 lk. ja kirjastus on Orto Kanadas.

A. Adson

Baptisti pastorid EESTIS

Nagu eesti baptistide ajakiri Usurändur nr. 1 teatab, on Tallinnas Oleviste baptisti koguduses toimunud vaimuliku vahetus — Osvald Tärk, end. Baptisti Usuteaduse Seminari juhataja, lahkus pea jutlustaja ametist, andes koha üle oma järglasele Ülo Mcrilole, kes on 45 a. vana ja keda Tärk ise on ette valmistanud.

Eestis töötavad, nagu ühest pildist selgub, praegu järgmised jutlustajad baptisti kogudustes: Rein Kiviloo (Kiviõli), Oskar Olvik (Oleviste), Aleksander Süidots, Robert Võsu, (Kalju), Osvald Tärk (Oleviste), Albert Tammo (Pärnu), Arpad Arder (Suure-Jaani), Imant Ridaliste (Tartu Kolgata kog.), Paldor Teekel (Võru), Paul Himma (Tartu Saalemi kog.), Jaan Hanni (Kohtla-Järve), Gustav Nõlvak (Haapsalu), Ilmar Kurg (Rakvere), Tiit Niilo (Valkla), Arvo Kajaste (Nõmme), Herman Mäemets (Kuressaare), Johannes Kähr (Törva), Heldur Tooming (Kehra), Kaljo Raid (Kohila) ja Hans Kaups (Kärdla).

Konsistoorium SELGITAB

EELK konsistooriumi peasekretär Arved Rossman on Eesti Päevalehele saatnud alljärgneva selgituse:

Teie lugupeetud ajalehes 4/3 -72 nr. 17 pealkirja all "A. Kõdar lahkus EELK-st" avaldatud sõnumist jääb mulje, nagu oleks õp. A. Kõdari ametist lahkumine toimunud EELK uue peapiiskopi pärast.

Faktilise olukorra selgituseks olgu tähendatud, et EELK vikaaröpetaja A. Kõdari lahkumise palve konsistooriumile kannab novembri 17.-dat kuupäeva 1971 a. Seega oli lahkumise palve esitatud enne peapiiskopi valimise tulemuste selgumist, mis teatavasti toimus alles 14. detsembril 1971.

● Montralis tähistab oma 80-ndat sünnipäeva Oskar Lövi, kes on kirjutanud romaane pseudonüümi Jaan Järvalane all.

HARMOONILISED AASTAD

August Mälk: Hommikust kespäevani. Elupilte ja mälestusi. Eesti Kirjanike Kooperatiiv. Lund, 1972.

Esimesed peatükid mälestusteraamatus, "Talu" ja "Küla", on Mälk kirjutanud nagu iseenesele. See on meelisklev tagasivaatamine kuhugi, kus iga asi on muutumatult oma kindlal kohal nagu pildiraamatus. "On vaja pöörata ainult mõtted sinnapoole ja ma näen seda. Esmalt nagu kinnispilt. Niimoodi, et ma seisan teisel pool väravatagust väljakut maantee ääres". Sealt ta siis vaatab oma Saaremaa edelarannal asetsenud lapsepõlvekodule, mõtieb talu sajanditetagusele päritolule, seinapalkide mujal-nägemata jämedusele ja õuepuude iidsusele. See põlisus on kunagi andnud turvalise tunde eluks. Nüüd pole talu, "seda igavesena tundunut", enam olemas.

Tundeelavalt, aga rahulikult ja ruttamata kirjeldab Mälk elu ja liikumist talus, sellega lühemat või pikemat aega seoses olnud inimesi ja sündmusi. Küla elab ta mälestuse ühise perena, milleks teda liitis võrdõiguslik põllumaa ning kalapüügikohtade jagamine ja ühine karjamaa. Sellest perest tõstab ta esile värvikamaid liikmeid.

Kuivõrd need kaks peatükki on nagu Mälgu isiklik külaskäik kodurannale, näitab seegi, et ta ei tee teatavaks talu ja küla nimesid. Ta ise ju teab neid.

Järgneva peatükid on väljapoole suunatud. "Rand ja meri" on enamvähem tuttav Mälgu kaluriraamazuist. "S'ija ajal" (mõeldud on Esimest maailmasõda) kirjeldab ajasündmusi, aga rõhutab ühtlasi talu ja küla omaette-jäämist. Sel ajal toimub ka Mälgu "elluastumine" — kooli, sundaega teenima, koolilõpetaja-ametisse. Laiemasse ringi viivad hiljem välismaareisid ja lõplik siirdumine Tallinna külje alla.

Kirjanike mälestustest otsid esmajoones seda, mida võiks ühendusse viia nende loominguga. Mälgust on ikka olnud mulje, et tema teostes ei ole teda ennast. Loodad siis, et ta nüüd seletab mõnesuguseid tõukeid ja eelugusid ja kontakte oma ainega ja tegelastega. Aga ta ei peatu oma kirjanikutegevuse juures kuigi palju, nimetab ainult väliseid töötamistingimusi mõnel juhul, vaba aja ja omaette toa võtmist kuhgi, mõne tegelase algkuju. Probleeme ja peamurdmist kirjutamisel ei ole olnud, kõik on tulnud kergesti ja küllusliikult.

Aga ometi äratab see mälestusteraamat mõnesuguseid mõtteid Mälgu kirjaniku kohta. Millest on põhjustatud korduv motiiv tema teostes, et omast hiljöödst lahkumine ei too õnne? Kas mitte sellest, et tema lapse- ja noorpõlveaegne suletud, maailmakärast kaugel olev turvaline keskkond tundus talle isiklikult "parimana kõigist võimalikest maailmadest"? Tema elukäigus on tahu ja sujuvust. Ilma erilise rabelemiseta on tal edu kõiges, mis ta ette võtab või mis talle ette tuleb. Õpetajana ja juhtajana viib ta koolid kõrgele tasemele, temast peetakse lugu pedagoogina ja seltskonnategelasena, ta valitakse ssadikuks Rahvuskogusse ja Riigikogusse, tema kuulsus kirjanikuna kasvab, tema näidendeid mängitakse üle kogu maa, tema teosed saavad häid arvustusi ja toovad suhindu — suurimana annetuse Vabariigi presidendilt, Lagle talu. Mälk jutustab kõigest sellest lihtsalt ja loomulikult — nii see oli, nii see juhtus.

August Mälk vaatab tagasi.

Saaremaal elamise ajal näib Mälk tunnetavat iseennast, oma käekäiku ja elu enese ümber harmoonilisena. Sõrve metsas elab ta kord läbi intensiivse äratundmise oma kuulutussest maailmakõiksusesse. See elamus tekitab õnnetunde ja annab edaspidigi tuge. Kas ei ole, nii, et see sisemine harmoonia peegeldub ka tema saareainelistes teostes? Pidevus ja põlisus, mida ta näeb oma kodutalu eluvormides, hoonetes ja õuepuudes, hoovab ka tema kõige meeldejäävamate kirjanduslike kujude, randlastaatide elufilosoofiast.

Omaette küsimus on kuivõrd õpetajaamet Mälgu ellusuhtumist mõjustas ja kirjanduslikus loomingus avaldus. Jutustades oma seltskondlikust tegevusest ja rahvaga läbikäimisest, ütleb ta: "Seejuures pidin aga toime tulema kahel plaanil olekuga: olema omainimesena ja rahvamene kõiges ühes, kuid teisalt jääma ka rööbastele, sest pidin samas nende silmis ju hoidma ühteaegu oma seisundit kui hariduselu juht ja koolijuhataja." Kas ei kajastu see "oma rööbastele jäämise" vajalikkus ka tema positiivsetena mõeldud tegelaste väärikuses?

Kuulub õieti asja juurde, et elamise rahu selles kooskõlalises miniatuurmaailmas tekitas unistusi erakordseist inimestest ja saatustest, nagu me neid siis leiamegi Mälgu romantismimustrilistes teostes. Tartarin oma väikeses Tarasconi linnas unistas ka lõvijahist.

Itaalia-reis aitas kaasa, et Mälgu unistused "lõvijahist" muutusid tema enese suhtes tegelikkuseks. Itaaliast tagasi tulnud, tunneb, ta et ta huvi koolitöö vastu on kahanenud. Tunneb, et ta seisab paigal ja kordab iseennast. Ta võtab aastaks pausta puhkuse ja pärast selle aja mõtlemist teevad välised asjaolud tema õpetajametile jäädava lõpu. Oma elust ja tööst rõõmu ning rahu dust tundnud edukas koolimees ja lugupeetud kultuurielujuht lahkub seniselt positsioonilt, sest et on hakanud sellest eluvormist tüdimust tundma. Ta leiab uue eluvormi, kõik läheb hästi edasi, töus jätkub.

Siin on nüüd üks huvitav seik, mis võiks seletada teemavalikut ühes hilisemas suurteoses. Kunagine väine tüdimus sujuvalt oma rööbastel veeremisest võis sisaldada ka väikese kahtluse (võimalik, et alateadliku) sellise elukorra õiguses ja väärtuses. Ligi kakskümmend aastat hiljem (1952, 1953) ilmub kaheköiteline romaan "Tee kaevule". Pealinna tütarlastegümnaasiumi direktor istub kõiges vägevuses oma "tõsise, aukartust äratava ja kindla" portree all, mis talle õpetajaskonna poolt oli kingitud. Tähtuseta juhtum viib ta enese poolt seatud ja teiste poolt nõutud rööbastet välja. Eneskritiilises puhastustules peab ta tühiseks tunnistama positsiooni, kus ta oli juht, andja, ülalt alla suhtuja. Veelkordne katse kedagi juhtida (lugu pimedast tüdrukust) lõpeb traagiliselt. On vaja pikka teekonda, et õppida teistega kõrvuti käima. Teos lõpeb mitte andmise, vaid saamise, vastuvõtmise õndsusega. Elulookirjeldusest lähtudes tundub, nagu sisaldaks "Tee kaevule" kõige rohkem Mälku ennast, ta hinnanguid ja ümberhinnanguid.

Mälestused "Hommikust keskpäevani" on jutustatud elavalt ja soojalt, mõnusasti ja kujukalt, nagu see Mälgu puhul teisiti ei saa ollagi. Hulk olusid, olukordi, sündmusi ja inimesi on kaduvusest päästetud ja pandud raamatu lugejate teadvuse edasi elama. Mälgust enesest päris lähipilti me siiski ei saa, ei inimesena ega kirjanikuna. Ei või seepärast teada, kuivõrd käesolev katse otsida hingelist seost kirjaniku elukäigu ja tema loomingu vahel tõde tabab.

Helmi Eller

Ukrainlaste meeleavaldus

LONDON (EPL) — Üle 200 ukrainlase Londonis kogunesid N. Liidu saatkonna ette Kensingtonis, kus toimus protest- meeleavaldus Moskva venestamis-poliitika vastu, mida venelased teostamas järjekorralisemalt rangekäeliste meetotitega Ukrainas.

Vabad ukrainlased protestisid Nõukogude Vene võimu esindajate ees Inimõiguste nimel mitmete ukraina rahvuslaste surma puhul, kes olid ootamatult vanglamüüride vahel — rezhiimi poolt nende "süüd" tõestamatult — salapärasel viisil surnud.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVA-LEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingitusena, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD

EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

Kohalik elu

Eesti üliõpilasjuubel Lundis.

Kõrgsoleval kevadel täitub 25 aastat Eesti Üliõpilaskond Lundis (EÜL) asutamisest. Sündmust tähistatakse 29. aprillist — 1. maini juubeliaktusega Lundis ja sellele järgneva balliga, kuhu oodatakse kõigi kaasmaalaste rohket osavõttu.

Möödunud veerandsajandi jooksul on EÜL. koondades Lundi ülikooli juures õppivaid eesti noori, korraldanud rea üritusi ja kaasas olnud Lõuna-Rootsi eestlaskonna seltskondlikus tegevuses. EÜL-i tegevusest 25 a. jooksul ja eeloleva pidustuse üksikasjadest lähemalt edaspidii meie lehes.

STOCKHOLM

ETSR üldkoosolek

Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis aasta-üldkoosolek peetakse teisipäeval 21. märtsil algusega kell 18.30 Eesti Komitee ruumides, Drottninggatan 85 I, Stockholm.

Päevakorras: 1) Ettekanne fil. lic. Aleksander Loitilt teemal "Vana hea Rootsi aeg balti ajalookirjutuses". 2) Aruanded. 3) Töökava ja eelarve. 4) Valimised. 5) Koosolekul algatatud küsimused.

Ettekandele on ka mitteliikmed teretulnud.

STOCKHOLM

EKK poolt korraldataval muusikalis-lüürilisel õhtul Eesti Majas reedel 17. märtsil kell 18.00 demonstreerib Harri Kiisk helilindi abil muusikaliste motiivide kordumist, muutumist ja laenamist eesti ja maailma heliloojate loomingus. Arvo Mägi analüüsib Gustav Suitsu luuletuste vormilist tagapõhja, mis kohati ulatub kaugele minevikku. Luuletuste ettekandjana esineb Kalju Lepik. Sissepääs 7 krooni. Soovijad võivad iseteeninise korras osta einelauast kohvi.

STOCKHOLM

Gümnaasiumiõpetajate ühingu üldkoosolek

Eesti Gümnaasiumiõpetajate Ühingu järjekordne üldkoosolek toimub laupäeval, 11. märtsil Eesti Komitee ruumides Drottninggat. 85, algusega kell 14.00. Päevakorras on m.h. aasta-aruanded, valimised, aastaraamatu Eesti Kool väljaandmise küsimus ja ettekandeid. Palutakse kõiki Ühingu liikmeid üldkoosolekust osa võtta.

STOCKHOLM

Ülevaade arhiivimaterjalidest ja arhiivitöödest

Balti Arhiivi järgmine õpperingi kokkutulek toimub neljapäeval, 16. märtsil kell 14.00 Balti Arhiivi ruumides, Arsenalsgatan 1. Päevakorras on järgmised ülevaated: 1) H. Mark: Eesti organisatsioonid ja arhiivitööde institutsioon 2) I. Rebane: mida taotleb tööturavalitsuse reform arhiivitöödе osas? 3) ülevaated keskorganisatsioonide arhiividest. Osavõtt kõigile huvitatuile vaba.

ULRICEHAMN

EV aastapäev

Eesti Vabariigi 54-nda aastapäeva tähistamise aktus ja sellele järgnev koosviibimine kohvilauas toimub pühapäeval 12. märtsil kell 14.00 Ulricehamni koguduse majas, Storgatan 28. Aktusekõne peab koolide inspektor mag. H. Rajamaa. Ettekandeid koolinoortelt.

Samal päeval peetakse ka Ulricehamni Eesti Seltsi aasta peakoosolek algusega pärast aktuse lõppu kell 17.00 samades ruumides. Päevakorras koosoleku avamine ja rakendamine, aruanded, valimised, koosolekul algatatud küsimused.

Sport

OHTLIK MARATON

Heigo Jõgesmaa, kelle asüülitaotlus Rootsi jäämiseks hiljuti rahuldati, oli omal ajal silmapaistev jooksja. Veel 1958 oli ta maratonijooksus paremuselt eesti üheksas mees ajaga 2.45.24,0, mille ta saavutas 18-aastasena 1954. Tavaliselt ei lasta nii noortel meestel võistelda 42.195 m pikkusel distantsil, kus ideaalseks vanuseks on 3-35 a. Tõenäoliselt Jõgesmaa "põleski läbi", sest 1955 oli tema parimaks ajaks 3.02.17,2 ja alates 1956 tema nime spordistatistikas enam ei leidu.

Varemalt on Eestis 18-aastasena maratoni jooksnud Bernhard Lont 1940. Ta tõusis edetabelis neljandale kohale ajaga 2.52.46,0, aga sai läitust rohkem kui kiitust. Tema "tempu" peeti mõtlematuks rumaluseks. Võrdluseks nimetame, et Arnold Vaide parim tulemus on 2.25.23,0 ja Rein Leinuse eesti tipptulemus 2.20.03,0.

VENESTATUD "1001 ÖÖ" NIMED

Kui mõne N. Liidu sportlase nimi kandub läänemaailma, juhtub tihti, et ta ristitakse ümber "vähemaandumisel kirilli tähestikku". Sellest pole ka eesti sportlased pääsenud, eriti mitte need, kelle nimes on mõni "täppidega täht". Hoopis tõsisem on lugu, kui kogu rahvas hakkab nime muutma päris ametlikult. Eriti soositud näib olevat venepärane lõpp "-ov". N. Liitu on korduvalt esindanud türgi hõimudest pikamaajooksja Rashid Sharafutdinov ja poksija Abrashid Abdrahmanov. Praegu kuulub Tallinna laevastiku poksiklubisse sama päritoluga Enver Aljaushdinovi nimeline mees. Näiteid on rohkesti niisugusest nimede venestamisest.

PIKKADE MEESTE SPORT

Korvpallis kipub eestlastel jääma pikkusest vajaka. Vähemalt on olukord olnud selline N. Liidu kõrgeimas liigas juba hulk aastaid. Tänavu on nendel võistlustel pikimad mehed 215 sm ja keskmiseks pikkuseks on 193,2 sm. Tartu Kalevi meeskond on mulluste meistrivõistlustega võrreldes kõige enam kasvanud, nimelt 1 sm võrra, ning ei olegi enam keskmise kasvu poolest traditsioonilisel viimasel kohal. Kalevi pikim (ja ühtlasi noorim) mängija on 17-aastane Rein Pokla, kes on 202 sm.

KAOTAS JUUSTE PÄRAST

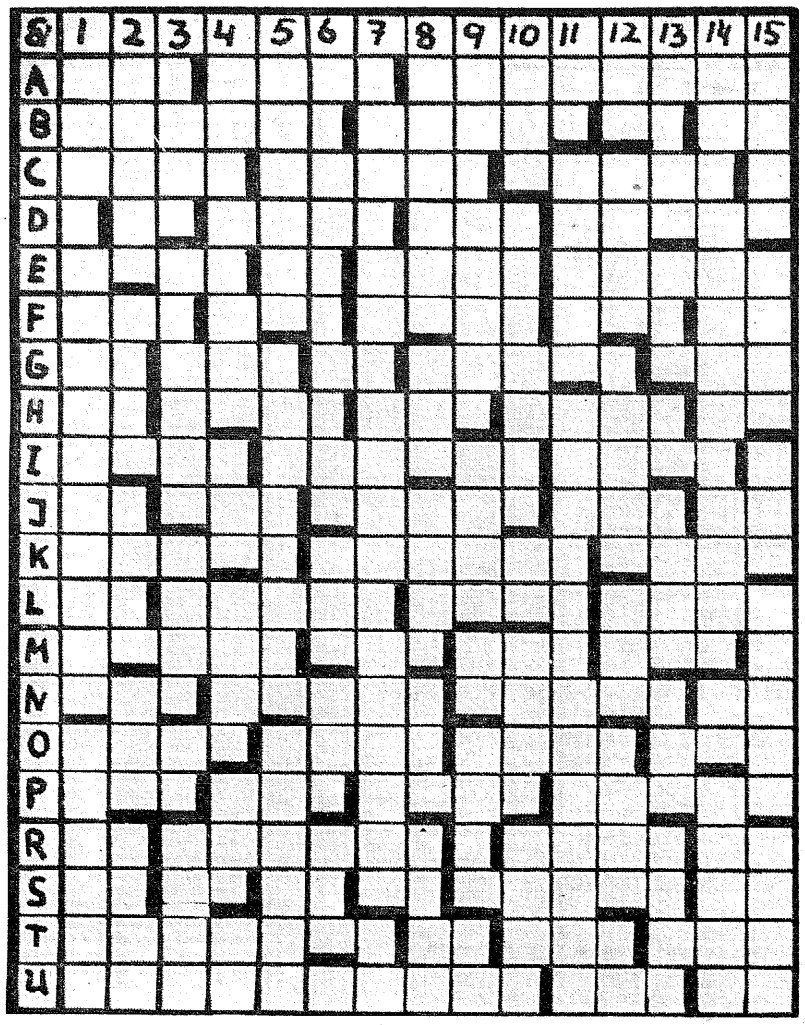
Hiljuti võisime lugeda, et Rootsi Maadlusliit ei salli pikajuukselisi matimehi. Tallinnas ilmuv "Spordileht" kirjutab sellest, kuidas pikad juukset said saatuslikuks poksis. "Matshi alguses oli edukam Veedler, siis hakkas paremus kalduma tema vastase poole, sest kalevlast segasid pikad juuksed!? Need langesid võistlushoos silmadele ning selle vältimiseks pidi Veedler pea kuklasse tõstma, millega avas oma lõua tabamustele. Matsh lõppeski kalevlase punktikaotusega."

STOCKHOLM

St. Eesti Teater

A. Mälgu "Valgus sinu kätes" esitatakse St. Eesti Teatri poolt pühapäeval 12. märtsil kl. 19 kordusetenduseena ABF-i teatrisaalis, Sveavägen 41. Lavastus — Lensi Rõmmer, dekoratsioon — Ao Vaks, kostüümid — Aivi Tõnissoo. Kaastegevad: Epp Lohk-Sundström, Lensi Rõmmer, Edmar Kuus, Valdek Jürisoo.

Pääsemete müük E. Kultuuri Koondises, Wallingat. 32—I, esmasp. — reedeni kl. 10—16.30, neljap. kl. 10—18, tel. 11 31 16 ja tund aega enne etenduse algust kohapeal. Soodustatud hinnad pensionäridele ja õpilastele.

EPL ristsõna nr. 11

Paremale: A-1 linn Prantsusmaal A-4 mehe nimi A-8 tundetud, ükskõikset B-1 mere äär B-7 rahvaliige Tataris B-12 kaubamaja Stokholmis B-14 kaassõna C-1 see, mis on mööda C-5 end isevalitseja Venemaal C-10 minister Hitleri Saksamaal D-2 kaunvili (om. kääne) D-4 õmbluskoht metalli sD-8 keem. ainete katsesutus (lüh.) D-11 elektri firma E-1 on tänapäeval kõikidel vähe E-5 Rootsi-Soome (lüh.) E-7 söök, söömaaeg E-11 linn Leedus F-1 maha (rootsi k.) F-4 linn Rumeenias (viimane täht puudub) F-7 valgusallikas maja F-11 väike paat (rootsi k.) F-14 end. Noortelehe toimetaja (nimetähed) G-1 kadakas (rootsi keeles) G-3 ennäe G-6 uus kalender G-8 sinine pigment G-13 lapsevanem H-1 sama, mis G-1 paremale H-3 asundus Sitsiilias H-7 nimi Piiblist H-10 mehe nimi H-14 erbium I-1 kaunis lill I-5 kastruli sulg (mitm. om. kääne) I-11 tekstiil J-1 on (ingl. k.) J-3 toiduspetsialist Wägneri eesnimi (tuntud televisioonist) J-6 kuulus klaun J-11 kingitus J-14 ruteenium K-1 närilane K-6 juhtumus, K-12 Rootsi kuninga nimi L-1 sama autor L-3 beebide "imemisaparaat" L-8 linn Rumeenias L-12 raba kinni, haara M-1 krigin M-6 religioon M-9 tipp, lõpp M-12 toiduainete kaupluste ühing Rootsis N-1 kaunistus N-4 juuakse Saksamaal shampanja asemel N-9 raha kogumiskoht N-14 ristsõna autori initsiaalid O-1 puu mahl O-5 ruum (saksa k.) O-9 trikk (rootsi k.) O-13 paabulind P-1 naisolevus P-4 end. Ühend. Rahvaste peasekretär P-7 maja osa P-11 alibi R-1 rubiidium R-3 söduri peakafe R-19 suur saal R-14 on (ingl. k.) S-1 minu S-3 vanuse S-5 lühend kirjaümbrikul S-7 Sina (saks. k.) S-9 austatud S-14 sama, mis S-1 paremale T-1 tuntud eesti arst Rootsis T-8 United States T-10 mitte taga T-13 sellel U-1 teatud liiki raadio U-11 sadama kinnitatud kaljusein U-14 seal (saksa k.)

Alla: 1-A labastamine, teotamine 2-A taim, mida kasutakse rohu tegemisel 3-A linn Saksamaal 4-A kauge sugulane 5-A kirjatäht 6-A lisand, manus 7-A on näiteks atrapid 8-A kõigile kättesaadaval 9-A terveks saama 10-A roheline väli 11-A argoon 12-A tänav 13-A juhtub (rootsi k.) 14-A romaani alusel filmi valmistama 15-A naisolevus 11-C rootsi lavatähe ja komponisti Rameli eesnimi 12-C võõrus 10-D linn Indias 3-E venepärane mehe nimi 13-E suur, avar 15-E lahtine, suur 2-F Eesti luuletaja (+) 5-G leeliseline 8-G poeg (rootsi k.) 12-G vasikat kandva lehma olukord 11-H ekstrateenistus 13-H teie (rootsi k.) 4-I ingl. tiitel 9-I ta 15-I katkine koht 2-J teatud arv 8-J puu "veri" 13-J audoktor 3-K suge 6-K kalleim vara 10-K sama, mis T-8 paremale 4-L spordiriist (tarvitakse vaid paaris) 12-L vankri osa 15-L numbrid 9-M end. kõrts Tallinnas 10-M pütt ilutaimede kasvatamiseks 2-N röövkala 6-N silmahaigus 8-N juhtub harva 13-N ladinakeelne tervitus 14-N vanuse 1-O teatud kibedamaitseline vein 3-O see (ingl. k.) 5-O sai peaaegu pihta 9-O lärm, karjumine 12-O elujärg 4-P liih. naise nime 14-P on meil kaasas hällist hauani 2-R rahvaliige Lõuna-Aafrikas 3-R teatud liiki põllumaa 6-R valimine (rootsi keeles) 8-R on neljakandiline 10-R tuntud Ungari viiulikunstnik (1845 - 1930) 13-R saar Tallinna lähedal 15-R täielik, puhas, selge 4-T tänav (lüh.) 7-T osmium 9-T see on 12-T sina.

Lahendus 10:

Paremale: 1 Arvika 5 kaiman 11 rääsi 13 tiara 14 mirt 15 Jämtland 17 amm 18 rahu 19 lii 20 sel 21 ainuke 24 avar 26 Laan 28 enam2 9 klou 31 daam 33 Iser 36 stoola 38 roe 40 Rae 42 orus 43 imn 44varandus 47 saav 48 alale 49 sonne 50 dekaan 51 Lender.

Alla: 1 armast 2 räime 3 Värmiand 4 ist 6 att 7 ill 8 maal 9 Arnim 10 nadiir 12 rähn 15 Jair16 muul 18 raamat 22 kaksas 23 eale25 vaas 27 Norrland 30 karvad 32 mood 33 ilus 34 Denver 35 Saale 37 Orup 39 omane 41 erak 45 ala 46 nea 47 son49 se.

Leinateateid

Waldbrölis, Lääne-Saksamaal, suri 4. veebruaril Anna Sassai, n-na Ecert, sünd. 29. veebruaril 1879 Imaveres.

Tarmak 2.20

N. Liidu sisemeistrivõistlustel Moskvas tuli kõrgushüppes meistriks järjekordse suurepärase tulemusega eestlane J. Tarmak.

● Guami saarelt saabus tagasi USA mandrile dr. Külliki Sprenk-Steen, kes varemalt elas New Yorgis. Guamil viibis ta koos arstist abikaasaga, kes teenis sealses mereväe baasi haiglas. Steenid asusid elama Southbridge'i, Mass., kus dr. Paul Steen töötab naiglas sisehaiguste arstina ja kus hiljem tööle asub ka dr. Külliki Steen, kes on erialalt patoloog.

Aug. Mälgu armastusdraama Stockholmi Eesti Teatris

August Mälk alustas oma näitekirjaniku teekonda passioonidraamaga "Moodne Kain" (1930), kus tegevustelje moodustab saatuslik kolmnurk — kaks venda armastavad ühte ja sama naist. Draama kirjutamisel on autor tegelaste karakterite ilmestamisel kasutanud tugevaid kontraste ja teravaid värve — lõpplahendus on sügavalt traagiline. Noore, romantilise Mälgu tormi- ja tungiea ärareageerimisi. "Moodsa Kaini" tegelased jäid trükitud raamatu kaante vahele.

August Mälgu esiletõus ja püsima jäämine särava tähena eesti näitekirjanduse firmamendile toimus paar aastat hiljem komöödiaga "Vaese mehe utetall", mis tõstis ta Hugo Raudsepa kõrvale eesti populaarsemate ja menukamate lavakirjanike esiritta. Andres Särevi meisterlik lavaseade ning Tallinna Töölisteatri ansambli silmapaistev tüübitabavus ja miljöökohtne tõlgendus andis "Vaese mehe utetallele" ainulaadselt menuka stardi, vallutades publiku tähelepanu ja võttes ta armastuse Mälgu loomingule.

Kokku on August Mälk kirjutanud kümmekond näidendit. Ja kui siia lisada dramatiseeringud ja romaanidest ja pagulasaastail kirjutatud kuuldemängud (kodumaal ta kuuldemängude kirjutamist ei viljelenud), saame üle kahekümne lavateose.

August Mälgu uudisnäidend, kolmevatuseline "Valgus sinu kätes", mis Stockholmi Eesti Teatri esituses nägi rambivalgust pühapäeval, 5. märtsil ABF-saalis Sveavägenil, on algupäraselt kirjutatud kuuldemänguna rootsi keeles (1963) ja ette kantud soome keeles Soome ringhäälingus. Kuuldemängu sugemeid leiame jutustusest "Armastuse teed" ta 1955. aastal ilmunud jutustustekogust "Tuli sinu kätes". Kuuldemängu kirjutamisel on autor oma jutustust täiendanud ühe tegelasega, praktilise meelega Greete kujuga, kontrastina peategelase Inge enam idealistlikult häälestatud kujule. Kuuldemängu rootsikeelsest versioonist on **Lensi Römmer** teinud eestikeelse tõlke (ainulaadne juhtum eesti algupärase näitekirjanduse ajaloos!), tehes selles mõningaid teatrilava nõuetele vajalikke kohandamisi. Lensi Römmer toimis ka "Valgus sinu kätes" lavastajana. Rezhiiassistendina abistas teda suurte näitlejakogemustega Elo Rähn. Leodame, et see uus ala pakkus Elo Rähnale huvitavat ja stimuleerivat tegevust ja ergutab teda võtma endale ka iseseisvaid rezhii-ülesandeid.

Nagu August Mälgu esiknäidend "Moodne Kain" on ka ta seni viimane näidend "Valgus sinu kätes" armastusdraama, kuigi mitte nii saatusraske traagilise lõpuga kui esimene. Näidendil on mõningaid üldänimlikke jooni. Sündmused selles võivad toimuda igal ajal ja igal pool ning ka teema ise on ajatu — armastus öeldakse olevat igavene. Kuigi meie teeme sellest mõnikord meeleolupuhangu. Või isegi vahetuskauba. "Valgus sinu kätes", on tihedalt kirjutatud teos, mida kannab idamaiselt saatusele alistumise elufilosoofia — välismõjud määravad meie tahtmised ja eluseadmised, või nagu elutargalt väidetakse: inimene mõtleb — jumal juhib.

August Mälgu keel on rahvapäraselt piltlik, ta lause ladus ja nõtke. Tal on huvitavad tegelased, ta ise on nagu nende keskel ja võtab nende elust osa. Ja ta teeb seda alati sooja südamega. Selle tulemusena on laval meie ees elav elu, needsamad meid ümbritsevad inimesed, kes kõnelevad ilma ülepaisutatud fraaseideta ja kellega käsikäes meil tuleb elada, tunda rõõmu nende kordaminekutest, meelekibedust nurjumistest, ületada raskusi.

Näidendi kolmest vaatusest paljastab kohe esimene, et "Valgus sinu kätes" on algselt olnud kuuldemäng — siin puudub tegevus peaaegu täielikult ja dialoog kulgeb teemadel mis ei tenita kuulaja tähelepanu. Pealegi jäi dialoogides puudu voolavast vabadusest ja puhuti rääkiti nii tasa, et tekst ei kandunud saali. Järgnevates vaatustes on õnneks rohkem tegevust, siia seltsib ka sisemist pinget ja põnevustki, mis hüvitab esimese probleeme, sissejuhatava vaatuse puudujääkidi.

Näidendi peakuju, moejoonistajat Inget kehastas hea toimetulemisega **Epp Lohk-Sundström.** Et üks tüitarlaps jätab maha oma peigmehe ja läheb teise juurde — selles pole midagi iseäralikku, ütleb autor. Kuid, lisab ta juurde, selles üksteise juurde minekus, armastuses, on veel sootuks midagi muud, millest meie ei tea, miks see just nii on ja mis see on. Metafüüsika — ühe sõnaga. Tundub, et August Mälgu elutunnetuse kohaselt peame oma südamesoojuse ja toetuse elus andma sinna, kus seda kõige enam vajatakse. Ja oma rolliitõlgitsusega tabas Epp Lohk usutavalt autori intensioone. Oma sisehcitlused esitas ta diskreetse tagasihoidlikkusega.

Oli rõõm üle hulga aja näha **Edmar Kuusi** laval nõudlikku osakujundajana. Kuju arengujoon armunud mehe õnnetundest üle armukadeduse tärkamise ja kartuse kaotada armastatud naine (paaritatud solvatud meheuhkusega ja isase ürgse omadustunde väljakoorumisega) oli antud sisemise pinge ja ilmeka väljendusrikkusega. Mulle jäi küsitavaks ta parukas ja mask, mis tegi ta väliselt vanaks ja kuidagi ebasümpaatseks, mis saalisistujale nagu juba ette ära ütles, kus suunas Inge sümpaatia ja poolehoid saab arenema.

Mu mälu tagakambrisse on jäänud pilt ühest Riia Vene Teatri külaskäiguetendusest Tallinnas iseseisvuse aastail. Nende kuulsamaid meesnäitlejaid J. Jurovski mängis ühes näidendis pimedat osatäitjat, keda toodi rullitoolis lavale. Seal istus ta liikumatult, käte vahel mingi kudumistöö, pilk suunatud kaugusse. Kõik neli vaatust. Ta tekstiosa oli väga piiratud, kuid ometi — ta nagu täitis lava, valitses seda. Ta ei näinud, kuid kõik ta teised meeled olid nagu intensiivsemad, erksalt tundelikud. Jurovski meenus mulle kui ma nüüd nägin Stockholmi laval **Valdek Jürisood** pimeda Teodori osas. Ta tegitatud kuulamises ja valvelolekus tundus nagu peiliks ta mingi seesmise radari abil oma partneri tundeid ja mõtteid. Ta loomupärane suurekasvulisele inimesele omane kohmakus just nagu sobis osa iseloomuga, samuti ta soojahingeline naeruvine näol.

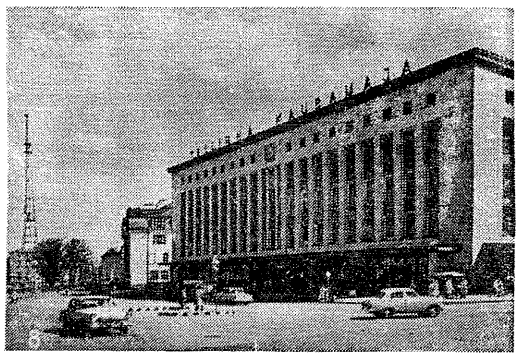
Inge vanatüdrukust tädi Greetet mängis lavastaja **Lensi Römmer** ise. Kuju praktiline meelelaad ja vanainimeselik elutarkus leidis sobiva kohastuse ja heatasemelise teostuse.

Ao Vaks tutvustas ennast meile sedapuhku ühest uuest küljest — oma suutmistele noorsoo-näidendite kirjutajana ning näitejuhi ja näitleja ülesannetes esinejale lisab ta nüüd ka dekoraatori oskused. Tema loodud oli "Valgus sinu kätes" otstarbekohane, miljööle vastav lavapilt. Tegelaste (arvatavasti küll ainult naistegelaste) kostüümid olid **Aivi Tõnissonilt.** Näis et saalisistujate daamide silmad peatusid heakskiitvalt Epp Lohki kostüümidel — asjaomane kandis neid graatsilise elegantsiga. Valgus ja heliefektid **Hillar Loorilt.**

Meie kiiduavalduste peale avanes näidendi lõppedes eesrije uuesti ja näitlejad kogunesid lavale vastu võtma meie tänu- ja austuslilli. Etendusel viibiv August Mälk aplodeeriti lavale ja lavastaja Lensi Römmer ulatas talle tänusõnade saatel tegelaskonna nimel kimbu punaseid roose. Publik kiitis heaks selle toimingu kestva aplausiga.

ED. REINING

Tallinna arhitektid: "Projekte rikutakse ametivõimude poolt"

Tallinna uusehitisi: Kaubamaja "Tallinn".

Ajalehes "Sirp ja Vasar" kirjutatakse, et Eestis on kõigi linnade ja asulate kohta kasutada generaalplaanid, hoonestuse detailplaneerimise projektid ja arvukalt ka suuremate puhkerajoonide planeerimiskavandid. Ent hoolimata püüdlustele vajavad tulemused siiski kriitikat, nendib artikli autor arhitekt Malle Meelak.

Pahatihti pole arhitektidel lihtsalt fantaasiat, mille tulemuseks on asjaolu, et majad on enamvähem ühte nägu, lahendustes pole ideed — hooned on risti-rästi ja uutes mikrorajoonides pole olemas ka taolist romantikat, nagu seda esineb vanalinnas. Puudus on ka inimlikust soojusest, kuna elamud on liiga kõrged, millele lisandub fakt, et pahatihti puudub autoreil ettenägelikkus, mille tulemuseks on pikad järjekorrad kauplustes ja tipptundidel ülekoormatud trollibussid. Probleemid Tallinnas on seega umbes samad, mis lääneski, kus uued elamurajoonid pahatihti on plaanitult ehitatud, igavad ja

Arhitekt Malle Mellak nendib, et Tallinna uute elamurajoonide monotoonsuses on siiski süüdi ehituskombinaatide valmistoodang, mille kvaliteet on väga sageli küsitava väärtusega ja nomenklatuur ülivääike. Tallinnas on praegu ainult paar viie- ja üheksakorruselist elamut, kusjuures vahe seisneb neil ainult sektsioonide arvus, s.t. üldpikkuses. Korterite nappus sunnib ehitama võimalikult kiiresti, ainsana lubab kiiresti ehitada aga teatavasti industriaalmeetod.

Umbes 90 000 elanikuga linnaosas Mustamäel puudub ikka veel ühiskondlik kultuuri- ja kaubanduskeskus, samuti on välja ehitamata ka mikrorajoonide kaubanduskeskused, mille tõttu ka kõik olemasolevad ärid on üle koormatud. Tornelamute puudumine jätab hoonestuses üksluise mulje ja garaazhikoha saamine autole on peaaegu võimatu.

Malle Meelak leiab, et kõik puuduv aga oli projektides olemas. Kaasaarvatud vajalik hulk garaazhikohti. Kahjuks aga ei sõltu projektide elluviimine nende koostajaist. "Mitte meie käes ei ole täidesaatev võim ja finantseerimissallikad. Kahjuks ei määra ka meie, mis projektides fiskeeritust tuleb ehitamisele ja mis mitte".

Uutele elamurajoonidele annaks muidugi palju juurde heakorrastatud ümbrus, kirjutab arh. Meelak. Ta lisab juurde, et olukord jätab kohati lausa masendava mulje. Hooldamatult tallatud muru, murtud puud, kakised ukseklaasid ja -hinged, see kõik on uute elamurajoonide tunnuseks.

Väike-Õismäe keskele planeeriti veekogu, mis oli ka arhitektuurilise kompositsiooni aktsendiks. Tallinna täitevkomitee aga leidis, et see talvel uisutamiseks ja suvel suplemiseks mõeldud veekogu on üleliigne kulutus, eriti kui Harku järv on lähedal. Nüüd ehitatakse taas nii, et kõik on kalt ja igav

Analoogiline lugu töötab tulla Keldrimäe kvartali hoonestusega. Ette olid nähtud individuaalprojektid. Kinnitati aga industriaalprojekt. Ei lasta ehitada ka nii et kõrvuti seisaksid erinevate korruste arvuga majad, kuna seesugune ehitusviis on kombinaadile tülikas ja takistab plaanitäitmist. Riias ja Vilniuses aga on kõik see võimalik ja seal ehitatakse siiski veel nii, nagu arhitektid on ette näinud

Uute generaaalplaanidena on valminud Tallinna Lasnamäe projekt 150 000 inimesel, kusjuures arhitektid on Mart Port, Sepp, Meelak ja Herkel. Esimene neist on muuseas üks Eesti parimaid arhitekte ja täiesti niiöelda rahvusvahelises klassis. Port on joonistanud ka Tallinna uue suurhotelli "Viru", mis võtab vastu oma esimesed külalised kevadel.

Teine projekt asub Tartus, kandes nime "Anne elurajoon", kus arhitektid on Mart Port ja Malle Meelak. Sinna asub elama umbes 50 000 inimest. Mõlema ehitusprojekti puhul tahetakse rakendada kõiki uusimaid linnaehituslikke põhimõtteid. Ent ka nende osas kardetakse, et kinnitavad instantsid viskavad projektidest hoolimatult välja kõik selle, mis momendil tundub harjumatuna või ehitamisel tülikana.

Lõpuks märgib arh Meelak, et käesoleval viisaastakul pole majaehituskombinaadil ette nähtud hoonete tüüpide arvu suurendamist, mis omakorda tähendab ka seda, et niipea pole oodata ka elurajoonide ühenäolisuse kadumist

Kangelaste kalmistu künti üles

LONDON (EPL) — Sunday Telegraph teatab, et N. Liidust välja toodud piltidest nähtub endises Poola, praeguses vene linnas Lvovis toimunud endise "Lvovi kaitsjate kangelaskalmistu" hävitamine. Lvov läks venelaste kätte Hitler-Stalini kokkuleppega a. 1939.

Kalmistule olid maetud üle 2000 poola sõduri, kes a. 1918 rasketus võitlustes kaitsesid linna kangelaslikult kommunistlike vene vägede vastu. Piltide järele on hauakivid kõrvaldatud, maapind üles künitud ja ühine mälestussammas hävitatud. Kalmistul karjatati mullu suvel lehmi.

Sunday Telegraph märgib, et kalmistu hävitamine on vastuolus konventsiooniga respekteerida sõdurite haudu, kes on langenud ja maetud võõrastel territooriumidel. N. Liit kirjutas sellele alla Austrias 1955.

Külm veri päästis eestlanna

NEW YORK (VES) — Külm veri päästis eestlanna Leelo Pedaka raskest õnnetusest Baltimores. Kui ta oli teel oma töökohalt koju lumetormis, tabas tema kollcegi, kes juhtis autot, äkki südameatakk. Auto tormas libedalt teelt ära suunaga tee ääres kasvavasse metsa.

Leelo Pedak, nähes juhti kokku varisevat sirutas välkkiirelt oma jala pidurile ja tal õnnestus sellega masinat peatada just enne põrkumist vastu puid. Abi kohalesaabumiseni konstateeriti, et auto juht on südamerabandusse surnud. Leelo Pedak ei saanud vigastust.

RAAMATURIIUL

EKK ODAVMÜÜK

Esialgsete kavade kohaselt. 10. märtsil lõppev raamatute odavmüük on kirjastuse poolt pikendatud kuni 31. märtsini. Hilisema alguse tõttu osutus odavmüügi kestvus liiga lühikeseks. Paljud on kasutanud kodumaale raamatute saatmise võimalust ja nii on mitmed teosed lõplikult läbi müüdud. Siiski on veel võimalik valida kuni 60 teose hulgast, hinnaga alates kr. 1:50. Käesoleva odavmüügiga kaob lõplikult terve rida eesti kirjanduse tähtteoseid raamaturutilt nii nagu vareminigi.

Kirjastus teatab, et tellimisi võetakse vastu ja antakse nõu ka telefoniteel, tööajal telef. 046/12 17 19, õhtuti 046/11 96 90. Aadress: Fack 1, 220 03 Lund 3.

RANNITI LUULETUSKOGU

Pärast pikemat ooteaega on Aleksis Ranniti uus luuletuskogu "Sõrmus" Rootsi kohale nõudnud. Halbade postiolude tõttu oli see teel USA-st, kus raamat trükiti, mitu kuud. See autori kuues luuletuskogu on välimuselt üks meie kaunimaid ning viimistletumaid värsiraamatuid. Hind kr. 23:80.

HUVI MÄLESTUSTEOSTE VASTU

Veebruari ilmunud August Mälgu "Hommikust keskpäevani" on kujunenud eelmise aasta lõpul ilmunud A. Warma "Diplomaadi kroonika" kõrval bestselleriks. Näib, nagu oleksid lugejad viimastel aastatel pöördunud memuaarteoste juurde, millised mõni aeg tagasi märksa vähem huvi äratasid. Aga nii Warma kui ka Mälgu puhul pole see üllatuseks, sest esimene neist käsitleb kõige saatuslikumat perioodi meie ajaloost ja toob palju uudismaterjali, teise lehekülgedel viib autor meid tagasi kirjanduses tuttavale kuid ikka huvitavale Saaremaale. Raamatuid on võimalik tellida otse kirjastuselt aadressil: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, Fack 1, 220 03 Lund 3. Kõige kindlam ning soodsam viis end raamatutega varustamiseks on kirjastuse tellijaliikmeks astumine.

METSAKODU UUDISMAA
POSTIARVE 69 47 71 FALKÖPING
VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE

Madrusekrae ja kirsid kevad- ja suvemoes

Meiles esimese argliku pilgu hallil ja külmröskel kevadtalvel juba ööl oma löönud uuele kevad- ja suvemoele, näeme kohe, et kõik riided on tublisti lihtsenud. Seelikud on kas korralikult põlvejoonel või tublisti pealpool põlvi — kuni 10 sm. Modellidest on eelistatuimad naiselised tüüpilised madrusekleidid, madrusekraega pluuse kantakse ka püksülikonna juurde. Ka mustriite alal valitsevad kõik ulja meloodiaga ühenduses olevad emblemid — ankrud, tüürirattad, päästevööpad, valged ja punased purjed — jah, isegi terved armaadad purjepaate meresinisel tagapõhjal.

Üldmulje on rahutu, äärmiselt kirju ja värvitugev. Võiks isegi kõnelda kokkuklapitud — õigemini küll kokkulapitud moest: täpid, lilled, ruudud ja triibud esinevad ühel ja samal riidematerjalil ja sellest pole midagi. Võime kanda ühevärvilist sportlikku jakki, tipulist pluusi, ruudulist vesti, triibulist lipsu ja lillemustris sellikut. See oleks n.ö. moepärane äärmus. Kombinatsioone on igatahes mustmiljon.

Suureks plussiks on asjaolu, et võime palju ära teha kaustades möödunud aastast garderoobi — kasvõi kõigi riiete lühendamise abil.

Silmatorkav muutus on, et kõik riided järsku on parajad, veidi suuredki, milline tendents jätkuvat sügisel ja tuleval talvel. Rootsi valmisriiete tööstus loodab tänavakostüümi come-back'ile, mis meenutab 1950-daid aastaid kui rangelt lihtsa lõikega rätsepakostüüm oli kogu meie riietuse "A" ja "O". Samuti usuvad rootsi riidevabrikandid madruseklеidi võidukäiku — valik on ütlemata suur küll villaste, küll dzhöörsi, küll kergete puuvillaste modellide alal. Lipsuga madrusekraede tõttu on ka tavaline lai meeste lips naiste riietuses suurmood. Igat vana, aga nii armast, särkpluusi võime tänavu elustada laia eredavärvilise siidilipsuga. Tähtis on meie garderoobis tänavu ka sportlik ühevärviline jakk — tumesinine, kirsipunane, kollane või mürkroheline. Selle juurde ilmtingimata valge plisseeritud seelik, eelpool mainitud särkpluus ja lips. Neid ühevärvilisi kuubesid kanname ka lillelisel suveklеidil.

Püksid on endiselt väga moes, sageli ülespoole keeratud mansetiga. Siingi näeme täiest meheliku lõikega glen-check shotiruutu pükskostüüme, kusjuures kuub võib olla teistmoodi ruudu'lises mustris kui püksid, pluus aga pehmelt naiselikku sallkrae või hiiglasliku sõlmega koketselt lehviva siidlipsuga. Ruudulline härrade vest on ka aukohal.

Lõikelt on kõik riided enamvähem normaalse ölajoone, vabalt istuva piha, mida võime rõhutada laia vöö abil, mööduka dekolteede või laiade reväärdega kraede ning igaühe poolt valitava "lühidavõitu pikkusega". Esineb küll kaunis kentsakaid puhv- ning peleriinkäiseid, mis õlaosa asjatult suureks ja kohmakaks teevad. Ka on õhukesed sifoonkleidid volangiliste pikkade käiste või volangiliste kaeluste'ga. Volange on just kergete riidematerjalide juures väga rohkesti. Eriti suvised õhtukleidid on õhulised väga eredais värvides, suure lillemustriga, pikad sifoon-modellid, laiade seotavate vööde ja pikkade laiade randme kohal kroogitud käistega.

Värvidelt on mood tänavu otsustanud sammuda loodusega käsikäes — eriti troopilise loodusega. Näeme papagoirohelist, papagoikollast, papagoisinist ning kõiki neid värve korraga ülima fantaasiarikkusega suvistele riidematerjalidele külitud lillekimpudes, õigemini lilleväljades. On ka palju igasuguseid reljeefseid mustreid, kirjusid n.n. "madratsitriipe", "polka-täppe", kitsaid triipe, maaskikaid ning nuid aeda- ja puuvilju naiivsete lastetõa-mustrite näol. Eelistatuim kombinatsioon — tumesinine, valge ja punane, millega võistleb kollane-valge.

Kevadmoe üksikasjadest tuleks esile tõsta suuri variatsioone käiste alal — raglan, nahkhiire ja kimono voised — kõik on lubatud. Püksid võivad aolla äärmiselt laiad, mõjudes pikkade seelikutena või siis need, mis näivad tavaliste meestepükstena me seljas. Mantlid on suurte taskutega, madalate, aga laiade kraede ja reväärdega. Seljaosa tihti tublisti laiem kui esiosa, tihti seotav vöö. Ehtena kanname kostüümi või palitu revääril kimbukese kunstlikke kirsse, ploome, maasikaid, väikese kollase sidruni või midagi muud puuvilja taolist. Lööknumber on aga kirsid. Neid võime kanda juustes, rinnataskul, käerandmel, kübarapaelal. Ka huuled on mahlase kirsi moodi lakkpunase huulepulga toimel. Kontuurid kui peene punase pliiatsi tõmmatud. Niihästi ülemisi kui alumist ripsmeid tuleb meile tugevasti värvida, kuigi mitte alati musta — vaid beezhikas-halli tushhiga. Kulmud ei tohi näos domineerida, need on hästi õhuksesed ja samuti beezhikas-halli värvi. Näo jumestus on kah beezhikas, pêseruuzhiga olgem möödukad. Sinkja pärlmutriliikega silmajumestust tuleb panna laugudelt kuni kulmudeni.

Soengute alal on jällegi moes pikad ölgadeni langevad lokid naga neid omal ajal kandis mitme kuulsusrikka muusikafilmi staar Jeanette Mac Donald. Teiseks hästi sile paazh, mis sobib tänavu eriti läbilõõnud berettide ja süüdvesti'ritega. Oma vana laiaäärelist kellukese kübarat teeme uueks värvirõõms- või kirju paela abil. Ka vööd on väga kirjud ja kingamoeski kasutatakse mitmevärvilist nahka ühel ja samal modellil.

Just jalanõude alal on toimunud suured muudatused võrreldes möödunud suvega. Paksu talla ja kuni 5 cm kõrge jämeda kontsaga sandaale saame kandma hommikust õhtuni, paljud teised modellid meenutavad kohmakaid hollandi puukingi, on aga jalgadele tervislikud oma laiade ninade ja paraja tugeva kontsaga. Kingamoodi võib nimetada inetult elegantseks või mugavalt praktiliseks — nii kuidas keegi soovib.

Lõpuks veel mõningaid moeuudiste pudemeid: tuntud ameerika moelooja Blackwell tegi oma igaastase nimestiku maailma kõige halvemini riietatud naiste kohta tänavu nõnda, et esikohale tuli Ali McGraw, naispeaosaline pisarfilmist "Love Story", teiseks Jackie Onassis (nii akaob maailma hiilgus. .) ja kolmandaks ratsur-printsess Anne inglise kuningakojast, mille üle kahjuks keegi ei imesta: ta jätkab ju oma perekonna traditsiooni! Meile on Diori moemaja lubanud tulla moetevüüdega Malmösse ja Stockholmi aprillis ning pealinna NK-kaubamaja korraldada suure make-up festivaali märtsi keskel. Saagem siis hästi ilusaks...

KARIN SAARSEN

Spionaazh arendab vene laevastikku

LONDON (EPL) — Inglise lehed teatavad, et venelaste allveelaevad on nüüd varustatud peaaegu täpselt sama allvee sonaarse sidesüsteemiga kui inglise aatomallveelaevad ja USA Polaris-allveelaevad

Venelased on selleni jõudnud oma spioonide väsimatu tegevuse tulemusena kümne aasta eest, mil inglise süsteemi plaanid Moskva kätte sattusid salakuulajate Lonsdale ja tema abilaste kaudu. Lonsdale mõisteti inglaste poolt 25 aastaks vangi, kuid vahetati a. 1964 välja venelaste käes olnud inglise ärimehe Greville Wynne'i vastu.

Inglise eksperdid märgivad, et venelased oma allveelaeva tehnikas on olnud tugevasti järel inglastele ja on seda veel praegugi helikopterite ja allveelaevahävitussüsteemides. Tänu spioonidele jõuavad nad aga aegapidi järele, nagu nüüd sonaarsüsteemiga.

Ülal uue moevoolu lööknumber — tütarlapselik madrusekleit, all güüsteta suuremustriline lilleline suvekleit tumesinisel põhjal.

Angela Davisi MITTINGUD ka Baltikumis

NEW YORK (VES) — USA-s kui ka Euroopas osutatakse praegu suurt tähelpanu neegritari Angela Davise juhtumile, kes vabastati kautsjoni vastu vangistusest, kus ta istus oodates kohtuprotsessi, kus ta vastu on tõstetud raskeid süüdistusi m.h. mõrvadele kaasaaitamises, kus surma sai neli inimest, nende hulgas üks kohtunik.

Vasakpoolsed ringkonnad USA-s ja Euroopas kujutavad Angela Davist mingi vabadusvõitlejana neegrite õiguste eest ja süüdistavad USA-võime neegritari tagakiusamises.

Nagu sellistel puhkudel ikka, nii on ka kommunistlik maailm väljas möttekaaslase huvides. N. Liidus korraldatakse Balti riikidest kuni Vladivostokini välja miitinguid, kus kinnitatakse sümpaatiat Angela Davise võitlusele ja nõutakse tema õigeks mõistmist USA-kohtus.

● **Hambaarstid Tiiu Tarmet-Johnston ja Michael Johnston Torontost viibisid kolm nädalat Havaiis.**

"Eestlased leinavad iseseisvust"

WASHINGTON (VES) — Eesti Vabariigi 54. aastapäeval neljapäeval, 24. veebruaril pidas Esindajatekojas palvuse abiproast Max E. Saar, millele järgnes sõnavõtt New Jersey 15. valimisdistrikti delegaadilt Edward Patenilt, kes tutvustas öp. Saart ja tõstis esile Eestit ja eesti päritoluga USA kodanikke.

Öp. Saar ütles palvuses Esindajatekojas m.h.:

— Tee meid täna, Eesti iseseisvuse päeval, teadlikuks murelikust tõsiasjast, et eestlased, kelle ajalugu ulatab tagasi tsivilisatsiooni koidikuni, ikka veel leinavad vägivalla tõttu kaduma läinud iseseisvust ja kannatavad vööra võimu all, olles maha surutud vööra doktriini ja usu tagakiusamise läbi.

Meie palume Sind, suurte ning väikeste rahvaste Loojat, kes Sulle on võrdselt armsad, taasta vabadus kõigile ikestatud rahvastele ja anna meile tugevust selle vabaduse hoidmiseks meile ning tulevastele rahvapõlvedele.

Öp. Saart tutvustas enne palvust New Jersey rahvasaadik Edward Patten kui eestlast, kes elab tema valimispiirkonnas ja kus eestlastel on kaks kirikut.

Mis juhtus MÄRTSIS?

5. Hitleri natsipartei sai valimistel Saksamaal võidu 1933.

Winston Churchill esimesena mainis "raudset eesriiet" oma kõnes Fultonis, USA-s 1946.

5. Joosep Dzhugashvili (Stalin) suri pärast 29-aastast võimutsemist a. 1953.

7. Alexander Graham Bell patenteeris telefoni 1876.

9. Itaalia meresõitja Amerigo Vespucci sündos 1454.

10. USA valitsus andis väja esimese paberraha 1862.

14. Teadlane Albert Einstein sündis Saksamaal Ulmis 1879.

18. Esimesed elektriga habemeajamiseaparaadid ilmusid müügile 1931.

21. Saksa helilooja Johann Sebastian Bach sündis 1685.

26. Dr. J. F. Salk teatas polio-vaktsiini valmistamisest 1935.

27. X-kiirte avastaja Wilhelm Röntgen sündis 1845.

28. Nathanael Briggs patenteeris pesumasina 1797.

29. Niagara kosel lakkas veekukkumine 1848.

30. Venemaa müüs Alaska USA-le 1867.

31. Austria helilooja Franz Joseph Haydn sündis 1732.

● **Pärast kuus aastat kestnud viibimist Lääne-Saksamaal USA vägede peakorteri teenistuses, saabus USA-sse tagasi ins. Heiki Martveli, olles paigutatud tööle Baltimoresse. Tema abikaasa Daisy ja poeg Urmas jäid Saksamaale, et poeg saaks kevadel lõpetada seal poolelioleva gümnaasiumi.**

● **Shveitsis viibisid Elmo ja Ly Pajusid New Yorgist.**

Südamlik tänu kõigile, kes mu kalli abikaasa ja meie armsa ema

Triina Priske

matuste puhul ta hauakünqast pärgade ja lilledega ehtisid või muul viisil meie leinast osa võtsid.

ABIKAASA ja LAPSED

Leinateateid

Rimbos suri 5. veebruaril Elisabeth Laks, sünd. 27. oktoobril 1901 Kohilas.

New Jerseys suri 22. veebruaril Mihkel Kosenkranius, sünd. 7. märtsil 1887 Tali vallas.

†

Unustamatult armast ja head ema, kallist vanaema

Sylvia Kruse't

* 21. 7. 1913 Tallinnas

† 2. 3. 1972 Stockholmis

mälestavad sügavas leinas

KRISTINA ja JAAN
RIINA ja KATRIN

Matusetalitus toimub teisipäeval 14. märtsil kell 15 Uppståndelse kabelis Metsakalmistul.

†

Unustamatult armast õetütart

Sylvia Kruse't

mälestavad sügavas leinas

KARIN ja OLLE NYLIN

†

Armast

Sylvia Kruse't

mälestavad leinas

BERNHARD ja MARGA INGEL
REIN INGEL

†

Armsat E. Lenderi tütari, gümn. õpilast ja kooliõde

Sylvia Kruse't

mälestavad kurbuses

KOOLIEMA ja KOOLIÕED

Leinateateid

Buenos Airesis suri 22. aprillil 1971 Helena de Roosi, n-na Paavel, pärit Tartumaalt. Asus Võrust Brasiiliasse a. 1928.

†

Meie armast unustamata mammit ja Oma't

Helene Remmelgas't

* 8. 8. 1911 Danzigis
† 6. 3. 1972 Helsingborg's

mälestavad valusas leinas

JOHANNES
ILMAR ja MARET
KATI ja JOHAN

†

Armast

Helene Remmelgas't

leinavad

VALENTINE ja VIRGE
VAINU
SALME LAMBUT
JULIE ONNO
IRJA AAMISEPP
perekonnaga
ENE ANDERSON
perekonnaga
MAIMU LOONURME
perekonnaga
KALLE ONNO
perekonnaga

†

Armast unustamata sõpra

Helene Remmelgas't

mälestavad kurbuses

EDGAR KRUSVIK
EVALD ORG
VASSILI OTS
HERMO PALK
EGON PETERSON
SIIM SINOR
ALEKSANDER TALLVAR
AUGUST VÄLJA
perekondadega
J. NÖMM
ALIDE PREES
HERTA REINDORF

A. Veiderma mälestuseks

Kodumaalt saabunud teadete järgi on seal ja Tallinnas surnud 23. veebruaril ja 27. veebruaril Tallinna Metsakalmistule maetud omariiklusaegne haridustegelane ja haridusminister Aleksander Veiderma.

Kadunu isik ja tegevus on olnud mitmeti laiahaardeline ja ja meie omariikluse haridusellu jälgijättev. Tagasivaade A. Veiderma tegevusrohkesse ellu on mahajääjaid mitmeti lohutav, me kolkame inimest, kellele oli langenud osaks palju ja tulemusrikkalt teostada, kuid ka palju kannatada, kuid kelle vaimne tugevus oli sliski idelistliku eluhoiakuga meest ala püstihoidev.

Aleksander August Veiderma (kuni 1935 Veiderman) sündis 7. aprillil 1888 Läänemaal Vaikna vallas Laiskülas kooliõpetaja pojana, õppis kohalikus vallakoolis, Haapsalu linnakoolis ja Tallinna Peetri Reaalkoolis, mille lõpetas 1909. Jatkas seejärele õpinguid Peterburi ülikoolis, mille loodusteaduskonna lõpetas I järgu diplomiga 1914. Õpetaja kutsealale siirdus ta juba 1905 olles Läänemaal Liivi algkoolis õpetajaks. Pärast ülikooli lõpetamist mobiliseeriti A.V. Esimesse Maailmasõtta, lõpetas lipnikekooli ja määrati teenistusse Ida-Siberisse Harbiini, kus teenis ohvitserina kuni 1917, olles samal ajal Harbiini, kus teenis ohvitserina kuni 1917, olles sma ajal Harbiini gümnaasiumis õpetajaks. Samal aastal naasis Tallinna, kus asus tööle õpetajana.

Eesti Vabadussõjast võttis A.V. osa Tallinna Kooliõpetajate Roodu ülemana 1918 detsembri lõpust kuni 1919 aprillini, mil saabus Tallinna, et äsjavalitud Asutava Kogu liikmena osa võtta Eesti vabariigi esimese rahvaesinduse tööst. Oli Tallinna Õhtukeskkooli esimeseks juhtajaks ja 1919 peale Tallinna linnanõunikuks, linna koolivalitsuse ja tervisholu osakonna juhatajaks. Novembrist 1922 kuni märtsini 1924 oli A.V. haridusministriks, algul Joh. Kukke, hiljem K. Pätsi valitsuses. 1928 lahkus ta linnavalitsuse teenistusest ja asus juhtima Tallinna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi ja Kaubandusgümnaasiumi, mille juhtimiselt ta tagandati N. Liidu okupatsioonivõimude poolt 1940.

Samade võimude poolt arreteeriti ta 1944 sügisel, viibis pikemat aega Siberis vangilaagris, kus teenis ära talle mõiestetud 10 aastat sunnitööd. Vabanes 1955 ja tuli tagasi kodumaale ja Tallinna. Töötas seejärele Tallinna lähedal Jüris kolhoosi aianduse töölisena, kuid oli hiljem Põhja-Harjumaal ja Maardu fosforiiditehase piirkonnas liikuva raamatukogu bibliotekaariks. Pensioniikka jõudes jäi elunema Tallinna, kus tegeles mõnesuguste arhiivandmete läbitöötamisega Tallinna linnarhiivis. Selle töö tulemusena valmis tal Tallinna Peetri Reaalkooli, hilisema Tallinna Reaal kooli ajaloo see osa, mis käsitab selle kooli tegevust selle algusest kuni 1918, mil kool lõpetas oma tegevuse venekeelse koolina.

Tavalise õppe- ja kutsetöö kõrval on A.V. olnud ka seltskondlikult väga aktiivne, algul Peeterburi Eesti Üliõpilaste Seltsis, siis Harbiini Eesti Seltsis, "Sõdurite Kodus" Tallinnas, Tallinna Õpetajate Seltsis, Keskkooliõpetajate Ühingus, Eesti Õpetajate Liidus, Tallinna Gümnaasiumide ja Keskkoolide Direktorite Kogu esimehena 1934 ja Eesti Kutsekoolide Õpetajate Ühingu esimehena 1937 ja Õpetajate Koja esimehena 1938.

A.V. oli väga tegev ka hõimunduse alal, oli sihtasutuse Fenno-Ugria esimeheks 1927, tegev Eesti-Soome-Ungari Liidus 1929, oli juhtivalt tegev Eesti toimkonna esimehena III Soome-Ugri kultuurikongressil Budapestis 1928 IV kongressil 1931 Helingis ja peatoimkonna esimeheks Tallinnas V kongressil 1936. A.V. on olnud Rahvusvahelise Kasvatusbüroo Genfis) ja Rahvusvahelise Kaubandusharidusseltsi kirjavahetaja-liige ning võtnud osa mitmesugustest kongressidest välismaal. 1935—1938 oli V. Rahvuskultuuri ja Rahvapiduse nõukogu esimeheks ja Rahvuskogu I ja liige 1937. Ta on avaldanud palju kirjutusi haridusprobleemide ja kooliküsimuste üle ajakirjades "Kasvatus", "Eesti Kool" jne ja tema sulest on ilmunud metoodiliselt hästi teostatud õpperaamatuid — "Eluta loodus", "Inimese anatoomia ja füsioloogia", "Tervisholu õpperamaat", "Maateadus", "Orgaaniline keemia", "Keemia ja mineraloogia" (ilmus nii ja trükis), "Inimene" jne.

A. Veiderma kaastegevusel ja mõjutusel avati Tallinnas lasteaedu, J. Poska-nimeline lastekodu, uus ikoole, avalikke raamatukogusid ja muid haridusliikke asutusi. 1917—1918 oli A.V. ka õpetajaks Tallinna Reaalkoolis, mille ta ise omal ajal oli lõpetanud. Aleksander Veiderma põrmu maeti Tallinna Metsakalmistule ja tema matusetalitusele oli ilmunud rohkel arvul tema sõpru ja endis õpilasi.

Realistid mälestavad oma kooliv na ja õpetaja lahkumist sügava le natundega.

Jüri Remmelgas

KIRIKLIKE teateid

EEL KIRIK

STOCKHOLM: 12/3 jääb jumalat. ära. Samal ajal toimub Jakobi kirikus rootsi kiriku kontsert. 19/3 peajumalat. kl. 15 Jakobis, kog. õp., laulur.

ALINGSÅS: Mackirikus 11/3 kl. 15 Kristuse kannatamisaja jumalat., õp. K. Kool, orelil PG Strömberg, laululehed.

GÖTEBORG: EELK Gbg ja Lääne-Rootsi kog., Kristuse kannatamisaja jumalat. Kristiines 12/3 kl., 14, õp. K. Kool, orelil PG Strömberg, laululehed.

ROOTSI EV. LUT. KIRIK

STOCKHOLM: Hägersteni Uppenbarelse kirikus kog õhtu eestlastele 12/3 kl. 17. Referaat pastor Endel Köpult teemal "Kurat keeles, kirjas ja kirikus", solist A. Pisuke, saatja Ragnar Dahl. Pärast palvus kirikus, orelil P. Ardna.

EESTI AP. ÕIG. KIRIK

GÖTEBORG: Guldhedeni ortodoksikirikus liturgia Suure Paastu 5-ndal pühapäeval, 19/3 kl. 11, praost N. Raag.

SOOME ORTODOKSKIRIK

STOCKHOLM: 12/3 kl. 11 liturgia Jakobi kiriku kabelis, teisipäeva ja õpperingi kokkutulekud, ülempr. M. Juhkam.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Ansgarii, Kungsholmsg. 23, jumalat. 12/3 kl. 16, Issanda surma mälest

STOCKHOLM: Eesti Nelipühi Kirik, Brävallag. 11, 11/3 kl. 18 suur laulu ja muusika õhtu. Kõne teemal "Usk, oopium rahvale?". 12/3 kl. 10 pühapäevakool, kl. 11 jumalat., R. Mesi, koor ja noored. Kristuse surma mälest. 14/3 kl. 19 piibli- ja palvet. Eelteade: Ülestõusmispühade konverents 1-3 apr.

STOCKHOLM: Norrmalmi Bapt.-Kirik, Norrtullsg. 37, jumalat. 12/3 kl. 15, O. Targama.

ALINGSÅS: KFUM, Östra Kyrkog. 8 B, 12/ 3kl. 11 jumalat., õed Nilholm ja Villsaar.

ESKILSTUNA: Elimi kirikus jumalat. 12/3 kl. 14.30, O. Loogna.

GÖTEBORG: Blå Bandeti saalis, Erik Dahlbergsg. 10 jumalat. 12/3 kl. 11, V. Kubja.

GÖTEBORG: Smyrna E. Nelipühikog., Parkgatan 1 (sissekäik raamatukaupl. kõrvalt) 11/3 kl. 18 kog. tund, 12/3 kl. 15 jumalat., õed teenivad sõnaga, samal ajal pühapäevakool. Nädalakoosolekud Jonseredis ja Bergsjös kolmap. kl. 18.

HALMSTAD: Bapt.-Kirik XI Väg 49, jumalat. 12/3 kl. 16, V. Kubja.

NORRKÖPING: Tabernaakel, Kungsg. 26, jumalat 12/3 kl. 13, J. Adelman jt. Betanie, Bråddg. 54, palvet. 11/3 kl. 17, kõnet ja laulu helilindilt.

● **Bridgetoni gümnaasium valis Aavo Reinfeldti "mr. Bridgetoni gümnaasiumiks", nagu teatab kohalik ajaleht USA-s. Ta on kooli õpilaskonna president ja silmapaistev õppija, kavatsedes kooli lõpetades minna ülikooli õigusteadust õppima.**

Leinateateid

Eskilstunas suri 5. märtsil Liisa Luun, sünd. 17. juulil 1878. Seega jõudis kadunu 94-aastasse ikka. Ta elas viimasel ajal baptistide Elimikodus.

Thunder Bays, Kanadas, suri 23 veebruaril Hilja Kraus, n-na Käär, sünd. 12. mail 1920 Nõmmel.

Buenos Airesis, Argentiinas, suri 19. veebruaril majandusteadlane Eino Avarmaa, sünd 9. juunil 1916 Vaivaras.

Thornwoodis, New Yorgi osariigis suri 21. veebruaril Johannes Nõmmik, kauaaegne väliseestlane, kes töötas viimasel ajal suurkaubamajas mänedzherina. Iseseisvas Eestis sai ta tuttavaks tegelasena filmis "Noored kotkad". Rändas välja Mehhikosse, kus töötas filmi alal, asudes 20-ndate aastate lõpul USA-sse. Leinama jäid abikaasa ja kaks tütart.

Pierrefondsis, Quebecki provintsis, Kanadas, suri 1. veebruaril Anatoli Shilov, tuntud iseseisvusaegne maletaja. Teda tabas südamerabandus öösel magamisel.

Seabrookis, USA-s suri 17. jaanuaril Alfred Eichen.

Stockholmis suri 12. veebruaril Alice Ridala.

Kiviõlis suri veebruarikuul Leontine Veski, n-na Jürna, sünd. 23. märtsil 1899 Rakveres.

Tartus suri 25. jaanuaril Mihkel Rõika, sünd. 25. augustil 1881.

Liikumisi läbi raudeesriide

Okupeeritud kodumaa teatell külastasid Ameerikas öde Herbert Kõu ja Elsa Raid ning venda Johanna Reintam. Kanadas oli sugulaste juures Harry Rehe.

Poolast sõitsid sugulased külla Valeria Hallapile ja Leodakia Kallasele Tallinna.

Balti varad

Algus lk. 1

Kümned tuhanded balti riikide kodanikud pidi läbi elama piinamisi, mõrvamisi ja orjatööle küüditamisi. Paljud pääsesid aga põgenemisega läände siia Inglismaale ja mujale maadele.

Sir Tufton Beamish lõpetab:

— Kui need kolm maad kord tagasi võidavad oma hästi ärateenitud vabaduse, nagu me loodame, siis on Inglismaa seotud kohustusega anda nendele rahvastele tagasi need varandused, mis siis olid usaldatud.

Sellegipoolest on valitsus ilma parlamendilt nõu küsimata, annetanud 500.000 naela nende rahvaste nõukogude rõhujaile. See on tõepoolest saatuse iroonia." Autor konstateerib, et tegemist on sellega, mida ärimaailmas nimetatakse "võõraste fondide omastamiseks'

USA-kongress

Algus lk. 1

maailma tähelepanu eesti rahva hädaseisundile.

Clarence D. Long. Maryland, lähenedes USA 200. aastapäevale, peab ameerika rahvas, kes alati on olnud kõigi rahvaste vabaduse pooldaja, pöörama tähelepanu Eestile ja teistele rahvastele, kellelt vabadus on röövitud.

Paul S. Sarbanes, Maryland. oma kõnes tõi ette ülemjuhataja Johan Laidoneri, riigimeeste Konstantin Pätsu, Jaan Tõnissoni ja Jaan Teemandi nimed, mainis F.R. Faehlmanni ja F.R. Kreutzwaldi osa Eesti kultuuriloos, J.W. Jannseni poolt asutatud "Pärnu Postimeest", Asutava Kogu esimeest August Reid j.t. ajaloolisi isikuid ning sündmusi.

Robert McClory. Illinois. märkis et ta võttis osa Põhja-Illinoisi Eestlaste Koondise poolt Woodstockis korraldatud E.V. aastapäeva aktusest mainides koondise esimehe Olaf Tammarki, tema abikaasa Marga ja aktusekõneleja Vello Kogeri nimesid ja esitas ka tema enda poolt aktusel. peetud kõne teksti

Ella T. Grasso, Connecticut, andis ülevaate Eesti ajaloost, mis 13. sajandist peale koosneb eesti rahva võitlusest võõraste sissetungi ja domineerimise vastu. Vabadussõjale järgnenud iseseisvuse lõpetas N.Vene sõjaline vägivaid. mis aga ei ole murdnud eesti rahvast.

Harold R. Collier, Illinois, enam kui 70 uut riiki on loodud endistest koloniaalasumaadest. kuid N. Liit ei ole vabastanud Eestit. Lätit ja Leedut.

Lester L. Wolff (New York) esitas uuesti resolutsioori nr. 416, milles nõutakse balti rahvastele vabaduse taastamist. Sama resolutsiooni toetas Henry Helstoski (New Jersey), nõudes, et USA valitsus võtaks ette positiivseid samme Aloysius Byrne (Pennsylvania) märkis, et res. 416 elluviimiseks ei ole midagi ära tehtud ja Eesti, Läti ja Leedu on endiselt okupeeritud

Lawrence J. Hogan (Maryland tuletas meelde, et USA ei ole tunnustanud Balti riikide anastamist, kuid ei ole ka 31 aasta 'coksul midagi teinud nende rahvaste hädaolukorra parandamiseks.

Mitukümmend esindajatekoja liiget käsitlesid Leedu Vabariigi aastapäeva mainides ka Balti riikide probleemi üldiselt.

Senaator Glenn Beall (Maryland) võttis 24. veebruaril pikemalt sõna Eesti küsimuses, andes ülevaate Eesti ajaloost ja N. Liidu agressioonist.

Senaator Carl T. Curtis (Nebraska) manitses ameerikarsi võtmä õppust Eesti saatusest. Sageli ei oska ameeriklased hinnata vabadust kui iseenesestmõistetavat asja Eesti, Läti ja Leedu on aga üle elanud vabaduse koatuse.

Sõnavõtud kongressil Eesti Vabariigi aastapäeva märkimiseks on jätkunud.

● **USA hambaarstide ülemaalisest kongressist Chicagos võttis osa hambaarst Helgi Sillard Lakewoodist.**

VEEL EI OLE HILJA

eeltellimistel tellida Kirjastus ORTO väljaandel ilmuvat suurt perekonnapiiblit

Suur Piibel

Sama Piibel (ilmunud Eestis Piibli 200 a. juubeli puhul) on praegu välja pandud Kuninglikus Raamatukogus Stockholmi Eesti Koguduse vaimuliku kirjanduse näitusel, kus igaüks võib veenduda selle suurteose väärtuses. Piibel sisaldab 1300 leheküljel Uue ja Vana Testamendi ja Apokriiva raamatud, kaunistustena 226 tervel leheküljel graviüüre ja värvipilte.

Eeltellimise hind kr. 200:— (pärast ilmumist kr. 400:—)
Piiblit võib tellida ja tasuda 4 kuu jooksul à kr. 50:—

ORTO esindajale pr. Irina Aug'ile, Farstavägen 87, 8 tr., 123 47 Farsta, postgiro nr. 75 68 40-5.

Palume eeltellimised koos esimese sissemaksuga peatselt teostada, sest eeltellijate arvust oleneb selle suurteose ilmumise aeg.

Ü.E.K. ORTO

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Rootsi televisiooniprogramm

TV | Lördag

9.00 TV-nytt, väder.
9.05 **Start 2.** Färg Engelsk nybörjarkurs för vuxna. 22 Friends in the country.
9.30—9.35 **Se det du inte hör.** Färg. 7 Tomas kommer på besök. Kurs i talavisning för hörselskadade.
(Textat)
9.45 **Gräshoppornas ö.** Färg. 10. Upptäckta.
Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:
10.30 **Silakkamarkkinat.** Jussi Suomalainen haastattelee kalastaja Juuso Ketolaa Helsinging perinteellisistä silakkamarkkinoista ennen ja nyt.
Strömmingsmarknaden. Om den traditionella strömmingsmarknaden i Helsingfors förr och nu.
(Textat på svenska)
10.20 **Virginialainen.** — yöttömän yön seikkailut. Reportaasi Virginialaisen — James Druryn — juhannusvierailusta Suomessa.
Mannen från Virginia. James Drury, stjärna den amerikanska TV-serien "The Virginian", besöker Finland.
10.50—11.00 **Eurooppalainen VII.** Kahvilasta parlamenttiin.
Europé. 7. Från café till parlament.
(Textat på svenska)
11.20 **Matematik på nytt.** 15. Diagram och tabeller.
11.40 **Nationalekonomi II.** 7. Förenta Staterna.
12.10—12.30 **Små människor.** TRU:s föräldraserie. 5. Vem ska ta hand om barnen?
14.30 **VM i konståkning.** Färg. Paråkning i Calgary i Kanada.
15.30 **Vecko-nytt.** Textat.
15.45 **Start 2.** Färg Engelsk nybörjarkurs för vuxna.
15.50 **Tipsextra.** Färg. Lars-Gunnar Björklund och Fredrik Belfrage.
18.00 **TV-nytt, väder, meddelanden.**
18.05 **Helgmålsringning.** Färg. Från Carl Johans kyrka i Göteborg.
18.10 **Spränga sönder — foga samman.** Om den moderna sprängämnestekniken.
18.30 **Titt-skåpet.** Färg. Pekka blandar bilder för blandade åldrar.
19.30 **TV-nytt, sport väder.**
20.00 **Snapphanepojken.** Färg. En berättelse om äventyr och verklighet i ofredens tid av Max Lundgren och Bo Sköld. Regi: Jan Hemmel.
I rollerna: Krister Henriksson och Wanja Basel. De. I Vapenforan.
20.40 **Vandring med ljus och vind.** Färg. I skuggor och dagrar. Boris Engström och Harry Martinsson tar oss med i ljusets och vindens eviga och outtröttliga värld.
21.10 **Bingo på väg** Färg.
21.15 **Norman Luboff i Sverige.** Färg. Dagbok i mjuka rytmer, förd av Norman Luboff med hjälp av kören Ad Libitum, Radiokören och Kammarkören.
22.05 **Det händer i Ettan.** Färg.
22.10 **TV-nytt, väder.**
22.15 **Snobbar som jobbar.** Färg
23.05—23.10 **TV 2-veckan.** Färg.

TELEVISION 2

17.10 **Familjen Ashton.** Färg. Engelsk TV-serie. Del 40.
18.00 **Loket som försvann.** Färg. Polsk dockfilm.
18.10 **ca Sagor vid stranden.** Serie av Brandt Klyvare. 4 Önskebläbär.
18.25 **Konsumentprogram:** Vad gör dom med bilen de verkstan?
18.40 **Väder meddelanden.**
19.00 **TV-nytt.**
19.10 **Rapport.**
19.30 **Ostindienfarare** Färg. Del 1. Äventyrspjäs i tre delar om livet ombord på skeppet Sophia Magdalena under en resa i slutet av 1700-talet
20.00 **I naturen med Nils Dahlbeck** Färg.
20.35 **TV-nytt.**
20.40 **Intermezzo.** Svensk långfilm från 1936. Regi: Gustaf Molander.
22.10 **VM i konståkning.** Färg. Herrarnas fria åkning i Calgary. Bengt Grive.
23.10—23.20 **TV 1-veckan.** Färg.

TV | Söndag

9.40 **Skolaktuellt.** 4 Vi har problem med Pelle (om elevråd).
Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:
10.00 **Uutisviikko.**
Nyhetsveckan. (Endast på finska)
10.20 **Mitä huomenna, ukki?** Elokuva lapsille, kirjoittanut Kaija Pakkanen. Musiikki Eero Ojanen, ohjaus Raili Rusto. Päätehtävissä Kaarlo Wilska, Annikki Linnoila ja Jaana Jääskeläinen.
Hur blir det i morgon, morfar? En barnfilm om flickan Marja, som får följa med sina morföräldrar och bo på landet.
(Textat på svenska)
10.50 **Matti Kunelius sorvaaja.** Kasvc Kaakkois-Suomesta, TV 2:n uudesta katsojakunnasta.
Porträtt av en finländare. Matti Kunelius, svarvare.
(Textat på svenska)
11.00—12.15 **Högmässa från katolska kyrkan i Malmö.** Färg.
12.20 **Nationalekonomi I.** 6. Marknadsekonomi och planekonomi.
12.55—13.35 **Vi kallar dom u-länder.** Färg. 6. Två städer
16.00 **En gård på slätten.** I Virrestad på Österlen får vi möta lantbrukaren och fotopionjären Lennart Rydberg intervjuad av Bengt Åke Kimbré.
16.30 **Filmtimmen.** Färg. För barn och föräldrar: Hur man gömmer ett lejon. .
17.30 **Människa i närbild.** Hilja Työrä, mångbarnsmor från byn Kuttainen i nordligaste Norrbotten, samtalar med Lis Asklund.
(Textat)
17.45 **Start 2.** Färg Engelsk nybörjarkurs för vuxna. 22 Friends in the country.
18.00 **TV-nytt, väder, meddelanden.**
18.05 **Helylleabotören.** Engelsk långfilm från 1959 med Peter Sellers.
19.25 **Radiohjälpen informerar** om insamlingsperioden för Riksföreningen för trafik- och polioskadade 1.3—15.4.
19.30 **TV-nytt, sport väder.**
20.00 **Brudgum för Marcela.** Färg. Den tjeckiske författaren Ivan Klima skrev kvällens pjäs invasionsåret 1968. Den handlar om hur samhället vill tvinga två människor till äktenskap. Pjäsen anspelar på Tjeckoslovakiens politiska situation. Regi: Gunnel Broström
I rollerna: Ulf Johansson, Christian Berling, Åke Wästersjö, Bo Lindström, Evabritt Strandberg.
21.00 **Jan Weborg** Färg. Experimentfotograf.
21.20 **Levande svensk folkmusik:** Gösta Anders Andersson i Orsa. Ett spelmansporträtt tecknat av Matts Arnberg och Lars Egler.
21.40 **Sportspegeln.**
22.10 **TV-nytt, väder.**
22.15—23.15 **VM i konståkning.** Färg. Herrarnas fria åkning i Calgary i Kanada.

TELEVISION 2

15.40 **Klarblå kärlek** — pjäs efter en kortroma av Endre Fejes. Ett ungerskt triangeldrama maka-make-älskare.
17.00 **VM i konståkning.** Färg. Damernas fria åkning i Calgary. Bengt Grive.
18.00 **Det rödprickiga äpplet.** Färg. Tecknad saga av Larserik Eriksson.
18.05 **ca Sagor vid stranden.** 2. Rymlingen.
18.25 **ca Masken.** Färg. En visa av Barbro Lindgren och Georg Wadenius.
18.30 **Catweazle.** Färg. 10. De vandrande träden.
18.55 **Väder, meddelanden.**
19.00 **TV-nytt.**
19.10 **Sportnytt.**
19.30 **Vi i femman** Färg. Frågetävling för femteklassister. Berndt Friberg.
20.15 **Knuff.** Hur vill vi ha det i våra städer?
20.45 **Spotlight.** Färg.
21.15 **Titta på Tvåan.**
21.20 **TV-nytt.**
21.25 **Utredning pågår — sen ska ni få se på kultur!** Det första av fyra reportage i avvaktan på ett beslutskande.
22.10—22.20 **Femton skisser efter Dürer.** Ett norskt program kring ett stycke musik av den unge tjeckiske tonsättaren Lubos Fiser och 1500-talsgrafikern Albrecht Dürers bildsvit Apokalyps.

TV | Måndag

Skol-TV:
8.30—8.55 **Apell och dokument.** 1. Agiterande dikt.
9.00 **Ljud — bild — ord.** 2. Ensam hemma.
9.20—9.40 **Bostads/miljökunskap.** Vår boendemiljö.
10.35—10.55 **Musik åk 1, 6.**
11.15—11.35 **Matematik på nytt för vuxna.** 16. Genomsnitt och spridning.
Skol-TV:
12.00—12.15 **Du är också trafikant.**
12.20 **Att vara två.**
12.45—13.00 **Start 2.** Färg. Engelsk nybörjakurs för vuxna.
Skol-TV:
13.10—13.30 **The Seventh Key.** 3. The Golden Bird.
13.35—13.55 **Fysik åk 1.** 2. Stötar och stötförlopp.
14.00—14.25 **Att bygga från grunden.** 5. Den nya byggarbetaren.
16.30—16.45 **Andrew och sjöjungfrun.** Färg. Tecknad engelsk folksaga.
17.00 **VM i konståkning.** Färg. Damernas fria åkning. Bengt Grive.
18.00 **TV-nytt, vädret, meddelanden.**
18.05 **Jetpiloter.** Färg. Fransk serie. 2. Sabotage.
18.30 **Halvsju.** Färg
19.30 **TV-nytt, vädret.**
20.00 **Vetenskap, teknik och forskning.** Färg. Erik Bergsten och Bengt Feldreich.
20.50 **Människojakt.** Färg. Engelsk äventyrsserie. Första delen: Mötet.
I rollerna: Peter Barkworth, Alfred Lynch, Cyd Haynen.
21.40 **Kallt krig om Bottenviken.** Färg. Förslaget att hålla våra nordligaste farleder öppna året runt debatteras livligt.
Programmet tar upp debatten, isbrytarverksamheten och sjöfartsforskningen.
22.10 **TV-nytt, vädret.**
22.15—22.35 **Eero Vartio — synskadad.** I Finland finns omkring 25 000 synskadade. En av dem berättar om de blindas situation

TELEVISION 2

18.30 **Den vita delfinen.** Färg. 3. Vad är det som händer?
18.45 **ca Sindbad sjöfararen.** Färg. 1. Brevet från havsvidundret.
18.55 **Vädret.**
18.55—19.00 **Sydnytt, västnytt, nordnytt. Regionala nyheter.**
19.00 **TV-nytt.**
19.10 **Rapport.**
19.30 **Buss-kisarna.** Färg. Engelsk komediserie med Reg Varney.
19.55 **Anslagstavlan.**
20.00 **Kamp mot höga hyror.** En film om hyresstrejken i Umeå.
20.50 **TV-nytt.**
TRU:
?(.üü **Föräldrarserie.** 6. Kiss och bajs
20.55 **Föräldrarserie.** 6. Kiss och bajs och bara vanligt vatten. Barnbibliotekarie Britt Isaksson och dr Gustav Jonsson talar om barns lustupplevelser.
21.25 **Nationalekonomi II.** 8. Sovjetunionen.
22.00—23.00 **VM i konståkning i Calgary. Färg. Isdans Bengt Grive.**

TV | Tisdag

Skol-TV:
8.30—8.55 **Kemi för er i 9:an.** Färg. 4. Olja.
9.00—9.30 **Jet.** 4. Lärarprogram.
9.45 **Kraft — rörelse — arbete.** 2. Kraft.
10.10 **Det brinner.**
Förskoleprogram.
10.30—11.00 **Om bara vanligt vatten.**
Skol-TV:
12.45—13.05 **I Nordamerika.** Färg. 3. Greenville, Mississippi.
13.10—13.40 **Jet.** 9. Lärarprogram.
14.00—14.25 **Naturkunskap åk 1.** 14. Vattnet på jorden och i marken.
Förskoleprogram:
14.30—15.00 **Om bara vanligt vatten.**
16.30—16.40 **Rymdlarna.** Färg. 13. Pumporgeln och Tutarna.
17.00 **VM i konståkning.** Färg. Isdans. Bengt Grive.
18.00 TV-nytt, vädret, meddelanden.
18.05 **Hajk.** Färg. Vi svarar på frågor. Ulf Schenkmanis.
18.30 **Halvsju.** Färg
19.30 **TV-nytt, vädret.**
20.00 **Västindisk "pop" i London.** Färg. Om Reggae — den nya musiken från Jamaica som lever och frodas i London. Medverk: Millie och Desmond Dekker m fl.
20.40 **Ståndrätt.** Slovakisk muntration med allvarlig bakgrund.
21.25 **På riksdagsbyllan.** Färg. Bland folkets ombud vid Sergels Torg.
21.40 **Moment: Katekes, glosor och stryk** — så levde barnen förr. Med utgångspunkt från två böcker, Göte Klingbergs "Så levde barnen förr" och Fataburen 1971, berättas om barnens farliga och barnförbjudna historia.
22.10 **TV-nytt, vädret.**
22.15 **Treffpunkt München.** Färg. Inför Tysklandsresan olympiaåret 1972. Råd och tips på svenska, ord och drill på tyska 1. På väg.
22.35—22.40 **Start 2.** Färg. Engelsk nybörjarkurs för vuxna.

TELEVISION 2

18.30 **Hos pelikanerna.** Färg. Rumänsk naturfilm från Donaus delta.
18.55 **Vädret.**
18.55—19.00 **Sydnytt, västnytt, nordnytt.** Regionala nyheter.
19.00 **TV-nytt.**
19.10 **Rapport.**
19.30 **Georgy — en ploygirl. Engelsk** långfilm från 1966 Regi: Silvio Narizzano.
I rollerna: James Mason, Alan Bates, Lynn Redgrave, Charlotte Rampling.
21.05 **Dokument utifrån.** Färg.
21.40 **TV-nytt.**
21.45—22.45 **VM i konståkning.** Färg Uppvisningen. Bengt Grive.

TV | Onsdag

Skol-TV:
8.30—8.50 **The Seventh Key.** 2. The Needle.
9.00 **I Frankrike.** I Industri.
9.20—9.40 **Familjekunskap.** 1. "Inte menar jag nåt illa..." av Sandro Key-Åberg.
9.45 **Yrke och framtid.** 4. Fackskolan och arbetsmarknaden Fa 2.
10.10—10.30 **Matematik åk 2—3.** Färg. 1. Sant eller falskt
10.35—10.55 **Ljud — bild — ord.** 2. Ensam hemma.
11.00—11.35 **Nationalekonomi II för vuxna.** 8. Sovjetunionen.
Skol-TV:
12.00 **Dramatisk verksamhet, 2.**
12.20—12.40 **I Norrland.** 3. Rikedomar i norr.
12.45—13.00 **Titt ut i naturen.** 1. När solen väcker.
13.10—13.25 **Matematik åk 4.** 4. Hur många 2?
13.35—13.55 **Sju gissel.** 3. Parasitsjukdomar.
14.00—14.25 **Kemi för er i 9:an.** 5. Ärftlighetens molekyler.
16.30—16.55 **Experimentlek.** Färg. Med ljud.
17.00 **VM i konståkning.** Färg. Uppvisning. Bengt Grive.
18.00 **TV-nytt, vädret, meddelanden.**
18.05 **Ponnydags.** 3. Spex och tävlingar.
18.30 **Halvsju.** Färg.
19.30 **TV-nytt, vädret.**
20.00 **Dödslängan.** Färg. En intervju med tre dödsdömda i "Death Row" — dödslängan i statsfängelset i Huntsville, Texas, USA.
20.50 **Han och jag.** Färg. Komiska situationer med Gösta Bernhard och Sten-Åke Cederhök.
21.20 **Sjung med Egon!** Färg. Allsångsprogram för hela familjen med Egon Kjerrman, kör och ork.
21.40 **Insyn: Döden i Finnskogarna 1972.** Djupt inne i Bergslagsskogarna ligger Fredriksberg, ett samhälle med 1800 invånare. I juni läggs basindustrin — pappersbruket — ner. Om ingen ingriper blir det dödsstöten för samhället
22.10 **TV-nytt, vädret.**
22.15—23.50 **Bensin i blodet.** Färg Finsk långfilm från 1970. Regi: Risto Jarva.
I rollerna: Liiga Kovanko, Ulf Törnroth, Pertii Melasniemi.

TELEVISION 2

18.30 **En trädgårdsmästare.** Färg. Den första av fem filmer om Människor på landet av Nina Hedenius.
Filmen handlar om trädgårdsmästarna Axel och Edit Lindskog i Bergslagen.
18.55 **Vädret.**
18.55—19.00 **Sydnytt västnytt, nordnytt.** Regionala nyheter.
19.00 **TV-nytt.**
19.10 **Rapport.**
19.30 **Alberte del 1** efter en roman av Cora Sandel.
20.30 **Insändaren.** Gunnar Västberg. (Textat).
21.00 **Konst i Kaknäs.** Färg. Om skulptören Walter Bengtsson och om hans märkliga konstverk i Kaknästornet i Stockholm.
21.15 **TV-nytt.**
21.20 **Kvällsöppet.** Färg. Bo Holmström med gäster

TV | Torsdag

Skol-TV:
8.30—8.55 **Naturkunskap åk 1.** 14. Vattnet på jorden och i marken.
9.00—9.30 **Jet.** 9. Lärarprogram.
12.20—12.40 **Åldringsvård.** 1. Ålderdomshemmet.
12.45—13.05 **The Seventh Key.** 2. The Needle.
13.10—13.40 **Jet.** 4. Lärarprogram.
16.30—16.40 **Vi tecknar en saga.** Färg. 3. Snurran och bollen.
18.00 **TV-nytt, vädret, meddelanden.**
18.05 **Undervattenshuset.** Färg. En skildring av ett amerikanskt försök att bo på havsbotten.
18.30 **Halvsju.** Färg.
19.30 **TV-nytt, vädret**
20.00 **Allskons musik.** Blandad underhållning.
20.40 **Radiohjälpen informerar** om insamlingen till förmån för trafik- och polioskadade 1.3—15.4.
20.45 **Vid resans slut** Engelskt reportage om prästen Cosmas Desmond som sitter ihusarrest i Johannesburg på grund av sin öppna kritik mot den sydafrikanska regeringens apartheidpolitik.
21.15 **Te med major Armstrong.** Färg. TV-novell om en major som anses ha mördat några personer i sin omgivning med förgiftade bakelser. I rollerna: John Nettleton och Hamilton Dyce.
21.40 **Världen i fokus.** Färg.
22.10 **TV-nytt, vädret, sport.**
22.25—23.05 **Nationalekonomi I.** 7. Marknadsekonomins brister.

TELEVISION 2

18.30 **Löjliga familjerna.** Färg. En pappersdocklek med Olof Landström, Gunnel Linde och Stefan Rudels. (Textat)
18.55 **Vädret.**
18.55—19.00 **Sydnytt, västnytt, nordnytt.** Regionala nyheter.
19.00 **TV-nytt.**
19.10 **Rapport.**
19.30 **Familjen Ashton.** Färg. Del 41.
20.20 **Direkt:** Rätten att inte vara som andra. Vill vi låta de utvecklingsstörda leva bland oss andra eller bör de vårdas på avlägsna institutioner?
20.50 **Versailles.** Färg. Lyriskt reportage, filmat från helikopter, om slottet Versailles och dess trädgårdar.
21.10 **TV-nytt.**
21.15 **Sportnytt.**
22.00 **Kvällsöppet.** Färg. Bo Holmström med gäster